

משרד החינוך התרבות והספורט
האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 151 - תשרי התשס"ד

איור השער:

באדיבות הוצאת אביבים בע"מ

חברי המערכת:

הרב אליהו אביעד, הרב אריה וינברגר, ד"ר אריה סטריקובסקי, יפעת סלע,
שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, נירה קרמר, חנה תובל

סדר וגרפיקה:

שושנה שחר

הדפסה:

"סקורפיו"

הוצאה לאור:

מחלקת הפרסומים, משרד החינוך התרבות והספורט

כתובת למכתבים:

הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך התרבות והספורט

רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464

אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית : www.education.gov.il/toranit

© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, התשס"ג

תוכן העניינים

11	תאריכים ומאורעות בחודשי אלול-תשרי
20	חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 22
26	חומר עיוני למדריכה - לוח השנה העברי
	דינים
30	א. מדיני הימים הנוראים
31	ב. מדיני חג הסוכות
32	ג. מדיני שמיני עצרת
33	כל חודש בול!!
35	פסיפס קהילות ישראל - מגלים את-יופיה
38	לוח המודעות מס' 133 - תשבץ חודשי השנה
39	פעולות
39	א. הלוח העברי
43	ב. חגי תשרי
46	ג. פרשת השבוע
49	מעגל השנה באמנות
51	חומר עזר
51	א. הימים הנוראים
53	א. חג הסוכות ושמיני עצרת
55	פתרונות לתשבץ חודשי השנה
55	פתרונות ל"תן ביטוי לביטוי"

החבורת מוקדשת לזכרו של הרב ד"ר יונה בן ששון ז"ל
שניהל את האגף לתרבות תורנית במשך עשרות שנים

על הרב ד"ר יונה בן ששון ז"ל המנהל שעיצב את האגף לתרבות תורנית

ד"ר יחזקאל כהן

א. כמה מהמפעלים החשובים שיזם והקים

כנסים שנתיים להגות יהודית, "רננות" – מכון למוסיקה יהודית, "אות ועד" – מכון להוראת השואה ומשמעותה הדתית, "דף לתרבות יהודית" – חוברת הכוללת קטעי מאמרים שעניינם יהדות ותרבות תורנית. במשך 30 שנים התפרסמו 260 חוברות. "יחידת מורות-חיילות" המיועדת לבוגרות החינוך הדתי המעוניינות לשרת בצה"ל במסגרת דתית ולעסוק בחינוך ובתרבות, "מדרשות ללימודי יהדות" – יונה יזם הקמת מדרשות והיה שותף בהקמת אחדות מהן.

ב. יחסו אל עובדי האגף

אדגים נושא זה בתחום אחד. יונה שידל את עובדיו להתפנות ללימודים אוניברסיטאיים. לא תמיד אישר מי שמוסמך לאשר ממלא מקום לעובד הלומד. לא תמיד ממלא המקום מסוגל או מוכן למלא את התפקיד כנדרש, לכן מנהלים אינם נלהבים להמליץ על מתן חופשת לימודים לעובדיהם. לא כך יונה. הוא סבר שהתפתחותו ההשכלתית של העובד מועילה לעובד וגם למקום העבודה ולכן צריך לאפשר לו ללמוד.

ג. יצירתו הרוחנית

על אישיותו מלמדת גם יצירתו הרוחנית. הוא כתב עשרות מאמרים, רובם בתחום ההגות היהודית. המאמרים עוסקים במשנותיהם של חכמי ימי הביניים והעת החדשה כולל ימינו: רבי יהודה הלוי, הרמב"ם, הרמ"א, בעל "משך חכמה", הרב קוק, הרב סולוביצ'יק ואחרים. רוב המאמרים רוכזו בשני ספרים. הספר הראשון "הגות יהודית – עיון ומחקר" כולל כ-750 עמודים. הספר השני "הגות יהודית במבחן הדורות – חקר ועיון" כולל גם הוא כ-750 עמודים. שני הספרים יצאו לאור על-ידי האגף לתרבות תורנית לאחר פרישתו לגמלאות.

ספרו "משנתו ההגותית של הרמ"א", הכולל כ-350 עמודים, יצא לאור על-ידי הוצאה יוקרתית מאוד – "האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים".

ספרו "משנתו העיונית של בעל משך חכמה", הכולל כ-270 עמודים, יצא לאור על-ידי מכללת ליפשיץ בירושלים.

ד. יונה כלוחם בתחום הצבאי

יונה עלה לארץ ב-1934. הוא למד בישיבת "מרכז הרב" בתקופה שראש הישיבה היה הרב קוק האב.

ב-1935, בהיותו בן ישיבה, הוא הצטרף ל"הגנה". בין שאר התפקידים שמילא ב"הגנה" היה סגן מפקד העיר העתיקה והמפקד של שכונת ימין משה.

יונה לקח חלק בהגנה על ירושלים במאורעות 1936-1939 ובמלחמת השחרור.

יהי זכרו ברוך

(קטעים מדברים שנאמרו ב"שלושים" בבית הכנסת "מנין הורים" בשכונת קריית משה,

בית הכנסת שיונה היה בין מקימיו)

על יונה ז"ל דברים לזכרו

הרב יוחנן פריד, מנהל האגף לתרבות תורנית

"יראתי בפצותי" לספוד ליונה ז"ל, ביודעי את גודל אישיותו ואת מעלתו.

אשר על כן, יהיו נא דבריי אלו, אך בחינת "דברים מעטים" כמי שמצוי היום בעשייה, באגף לתרבות תורנית. אותה עשייה שעליה ומתוכה הטביע יונה ז"ל את חותמו.

לפני למעלה מעשרים שנה, פגשתי ביונה ז"ל, בצריף דל בצורתו ובמבנהו הפיסי, בבואי למלא אחריו את תפקיד מנהל האגף לתרבות תורנית.

היתה זו פגישה "חדשה-ישנה". גרנו באותה שכונה בירושלים, בקריית משה, ועל כן הכרתיו כ"שכן" (לאו דווקא בבית סמוך או קרוב) גם ידעתי מן העבר עליו, על אצילות נפשו, וגודל והיקף פעליו.

שמעו יצא למרחוק כ"מנהל המחלקה לתרבות תורנית" תואר שהכיל, מסתבר, הרבה יותר מן השם הרשמי. אותה "פגישה-רשמית" נמשכת להרגשתי ולהבנתי עד היום הזה.

היא נמשכת משום שיכול אני להעיד נאמנה, ובעובדות מרתקות ומופלאות, כי כל עשייתנו באגף נמשכת מכוח זרעים, שתילים, נבטים ואילנות שזרע ושנטע אז!

שהרי בכל הארץ מצויים פעילים ואנשי "שטח", מלומדים ומי שהיתה "מורה חיילת" בראשית הדרך. ועוד ועוד.

פגישה "ישנה-חדשה" זו קשורה כמובן למהותו ולאישיותו של יונה ז"ל, ולעניינה הייחודי של "התרבות התורנית".

ואסביר את דבריי -

יונה שימש כ"ח שנים בתפקידו. בשנים אלו ייצב ועיצב, פיענח והדגים את מורכבותו של מטבע הלשון האופיינית הזו.

"מורכבות" - משום שנראה הדבר כי יש בצמד המילים הללו, מעט "חומר-נפץ", מעט חומר של "דבר-והיפוכו" (אולי?) מעט התרסה "כנגד", ומאידך הרבה הרבה "למען", משהו מתמונת העולם הרחב על גווניו וזרמיו, ודגש - לא "קל" - לעיסוק בייחודיותו של העם היהודי, בתורתו ובמשנתו...

כל אלו הדברים ועוד רבים מאלו, מבלי יכולת לפורטם בשעה קצרה זו.

כזה וכזה היה גם יונה -

איש של הרכבת ניגודים של "לכאורה". איש של הרמוניה פנימית בין מה שמסוגל להיראות אחרת, והנה הוא לובש צורה ועניין:

מחד גיסא – היה הוא נצר לחכמי ליטא ("מתנגדים" למדניים), נכד לראשי הישיבה בוולוז'ין,

ומאידך – היה בו, בל אחטא, להט חסידי של ממש, בהתלהבות לנושא ולכל רעיון שהאמין בו.

מחד – איש דר בעולמות העליונים שבהגות ובפילוסופיה, **ומאידך** – בעל נפש וקשוב ורגיש ל"עמך" שבכל אתר ואתר, למצוקותיו ולצרכיו.

מחד – כינס כינוסים – "למחשבה יהודית" ובהם שפע של הרצאות מלומדים, שכל כולם בניסוחים דייקניים וזהירים, **ומאידך** – פרס והפיץ תורה על פני כל הארץ, בשיעורים, בחוגים ובהרצאות, לכל גוון ולכל עדה.

מכאן – סטודנט ובוגר במתמטיקה ובמדעי הטבע, **ומאידך** – שט בעולמות הרוח, עורג לנבואה וקושט את החכמה.

מפה – אצור וכנוס בתוך עצמו, **ומכאן** – דובר בשער, נחרצות וברורות בשאלות השעה והזמן, בכל היקפן וחומרתן.

חד בניסוחו, מילה בסלע, אך רגיש לזולתו ולכל ייסוריו ולכל תקוותיו, פורט עדין על מיתרי הנפש והלב.

ניתן היה למנות עוד ועוד קווים ל"דיבוי-פנים" זה על ניגודים והשלמותיהם, על אידיאות והגשמותן, על צרכים ואפשרויות, ונראה כי יונה ז"ל, לו שמענו אפשר שהיה מסכים להם אך משתיקנו מלדבר במ.

באשר עם כל צניעותו המופלגת – ידע הוא לשאת משא זה, כבד וחשוב, וביקש לו בכל מחיר גם שותפים להוליכו, ולהביאו לידי מימוש.

ביקש יונה שותפים ומצאם, אך יותר מכל – מצא גם **תלמידים** הולכים בדרך. תלמידים הלומדים משנתו, ומקיימים אותה בפועל, יום יום ובכל אתר ואתר.

לא באתי להעריכו, באתי רק לספוד ליונה ז"ל, לשרטט קווים דקים מדי, לגודל זכרו ולדמותו, ומשום הזדהותו המלאה והמופלאה עם אלו – תהא תורתו הכתובה והמסורה – מורשה לדורות, חיה וקיימת לעד.

תהא לנו הזכות להמשיכה, ויהא זכרו ברוך.

(אירועים ואתרים)

חודש אלול

הקדמה

חודש אלול הוא החודש השישי למניין החודשים מניסן, ואילו בספירה הרגילה כשאנו מונים מתשרי הרי הוא החודש האחרון.

מזל החודש: בתולה

במסורת היהודית הקובעת את חודש אלול כחודש של התעוררות ותקומה ראו במזל בתולה מעין קריאה לבתולה בת-ציון, לישראל המשולה לבתולה - להתעורר, שנאמר "שובי בתולת ישראל". הגאון הרב מוולוז'ין היה מפרש את הפסוק "אז תשמח בתולה במחול" כרמז שהקב"ה ימחול עוונותיה של בתולת ישראל וישמח אותה כפי ששמחה בגן עדן מקדם בראשית הבריאה כפי שקוראים אנשי ח"ן את הפסוקים "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל... דרשוני וחיו" (עמוס ה' ב', ד').

על-פי "הגאולה בסוד חודשי השנה", ד"ר ש.ז. כהנא

1. אירועים

כ"ג באלול תשס"א (11.9.01) - שנתיים לאירוע "מגדלי התאומים"

מתקפת הטרור הגדולה בהיסטוריה על מרכז הסחר העולמי "מגדלי התאומים" בניו-יורק, סמל העולם החופשי, ובה ניספו אלפי בני אדם.

זו היתה מתקפה של ארגוני טרור איסלאמיים בין עולמיים, ביוזמת ארגון אל-קעידה ומנהיגו.

העולם החופשי התעורר בעקבות פגיעה חמורה זו בערכיו הדמוקרטיים.

ארצות-הברית, הנפגעת העיקרית יצאה למלחמה נגד האירגונים ותומכיהם.

היא פלשה לאפגניסטאן ולאחר מכן לעיראק, שתיהן מדינות אנטי-מערביות התומכות בטרור, שתמכו בכסף ובתשתיות בארגוני החבלה ושימשו בסיסי אימונים עבורם. המבצע נגד הטרור עדיין בעיצומו.

השירות הבולאי הישראלי הוציא לאחרונה בול חדש לזכר ה"11 בספטמבר". הצייר מיכאל גרוס, מעצב הבול, גם הוא נפגע טרור, איבד את אביו בשנת 1939 בפיגוע בביתו.

2. אתרים

אלול תשל"ח (1978) - כמה העיר אריאל.

העיר אריאל הוקמה ביוזמת משרד השיכון, בהרי שומרון ונועדה להיות "בירת השומרון".

השם "אריאל" הוא אחד משמותיה של ירושלים (ישעיהו כט, א), וכן משמש כינוי למזבח העולה, על שם שהמזבח אוכל את הקרבנות כאריה, או שהאש שעל המזבח רבוצה כארי.

המייסדים הגיעו למקום בחודש אוגוסט 1978. היו אלה כ-40 משפחות של עובדי התעשייה האווירית.

הם הציבו לעצמם יעד להקים עיר בעלת איכות חיים גבוהה, שתשמש מרכז עירוני, תעסוקתי ותרבותי לכל אזור השומרון.

אריאל קיבלה מעמד של עיר ב-1998.

האוכלוסייה מורכבת מזוגות צעירים, ממשפחות מבוססות, מעולים חדשים ומסטודנטים. רבים מן העולים הם מחבר העמים. כ-90% מהתושבים הנם חילוניים, וזו תופעה בולטת ביישובים שהוקמו מעבר לקו הירוק.

אריאל מתנשאת לגובה של כ-600 מ' מעל פני הים, דבר שמקנה לה אקלים הררי נעים בעונת הקיץ וממוזג בחורף.

מיקומה הוא ייחודי - בלב מדינת ישראל - באמצע הדרך בין גוש דן לממלכת ירדן; 40 ק"מ ממזרח לתל-אביב, 40 ק"מ ממערב לבקעת הירדן ו-65

ק"מ צפונית לירושלים. מיקום זה מקל על שיתוף הפעולה עם תושבי האזור. מערכת החינוך באריאל מפותחת מאוד ונותנת מענה לאוכלוסייה מגיל 3 חודשים ועד לאוניברסיטה.

מכללת יהודה ושומרון הוקמה בחסות אוניברסיטת בר-אילן, והיא מציעה לימודים לתואר ראשון למגמות מסוימות וחטיבה קדם-אקדמית לחיילים משוחררים.

מכללת "יהודה ושומרון" ב"אריאל"

אריאל הנה העיר הראשונה במדינת ישראל שהקימה את הפרויקט "עיר חכמה". כל מערכת החינוך, שירותי העירייה ובתי התושבים מחוברים ברשת תקשורת אחת. מערכת החינוך הוצבה בראש סדר העדיפויות של העיר, ותחילה הוכנסו כ-700 מחשבים לבתי-הספר.

בשלב הבא יחוברו בתי התושבים למאגרי המידע העירוניים ויאפשרו גישה למגוון רחב של שירותים מקוונים.

לפרטים נוספים אצל עמוס צוריאלי, טלפון 03-9366088.

י"ב באלול תשכ"ח (1968) - הוקם קיבוץ מבוא חמה

קיבוץ בדרום רמת הגולן, כ-8 ק"מ מצפון-מזרח לצומת צמח שבדרום הכנרת. הקיבוץ עלה על הקרקע אחרי מלחמת ששת הימים, שבה שוחרר האזור. מקור השם הוא מעיינות אל-חמה (חמת גדר) שבקרבת מקום. הקיבוץ התנחל תחילה באזור אל-חמה ולאחר זמן קצר עבר למקומו הנוכחי, בשטח המוצב הסורי עימרת עז-א-אדין (מבנה עוז הדת).

מוצב זה שלט על החוף הדרום-מזרחי של הכנרת ואיים על קיבוץ האון שמתחתיו. משרידי המוצב יש תצפית מרהיבה "מצפה האון" על הכנרת, הגליל התחתון והעליון המזרחיים, מישורי הגולן הדרומי ורמת אירביד בירדן.

אתר המרחצאות חמת גדר

חמת גדר - עיר יהודית בתקופת המשנה והתלמוד. נחשפו בה שרידי מרחצאות ותיאטרון מימי הרומאים (המאות השנייה והשלישית לספירה).

בשנת 1932 התקיימה במקום אחת החפירות הראשונות של האוניברסיטה העברית בראשות הארכיאולוג אליעזר ליפא סוקניק ז"ל (אביו של יגאל ידין ז"ל).

בחפירה התגלה בית כנסת מהמאה החמישית - אחד הקדומים בארץ, נחשפה רצפת פסיפס ובה עיטור של שני אריות וביניהם זר עגול ובו שמותיהם של שישה תורמים לבית הכנסת.

ייחודו של המקום הם חמישה מעיינות מרפא שחומם מגיע ל-51 מעלות. בכל הדורות שימש כמקום מרפא. המרחצאות הביזנטיים עמדו על תילם עד ראשית המאה ה-19.

אזור המרחצאות היה בתחום ישראל, אחרי מלחמת העצמאות ולפני הסכמי שביתת הנשק עם סוריה.

ההסכם לא כובד, וב-4 באפריל 1951 נשלחו שני טנדרים עם שוטרים, כדי להפגין את בעלותנו על המקום. הסורים עצרו את כלי הרכב וירו בהם. שבעה שוטרים נהרגו ושלושה נפצעו ואחד נפל בשבי. בתגובה הופעלו, לראשונה מאז מלחמת העצמאות, מטוסי חיל האוויר, להפצצת משטרת אל-חמה.

מאז ועד למלחמת ששת הימים לא שבו לפקוד את המקום.

אחרי מלחמת ששת הימים והסרת האיום הסורי, שוקם האתר ונפתח למבקרים.

כיום יש במקום מרחצאות, מדשאות וחורשות של דקלים ופיקוסים, מסעדות, חוות תנינים, חי-בר ומתקני שעשועים.

לפרטים נוספים על מבוא חמה בטלפון 04-6764501, 04-6764511.

עין אל-מקלה - המרחצאות הרומיים של חמת גדר

חודש תשרי

חודש תשרי הוא החודש השביעי למניין החודשים מניסן, ואילו בספירה הרגילה החודש הראשון לחודשי השנה.

מזל החודש: מאזניים

לפי שבחודש זה נדון כל העולם כולו לפי מעשיו של האדם ושוקלים במאזניים זכויות כנגד עוונות. אמר דוד לפני הקב"ה (תהילים סב): "אך הבל בני אדם כזב בני איש - במאזנים לעלות" וגו' - "אמר ר' חייא בשם ר' לוי: כל הבלים שישראל עושין כל ימות השנה - "במאזנים לעלות"; הקב"ה מוחל להם במזל מאזניים, בחודש תשרי" וכו' (תנחומא שלח).

זמירות חדשות לשנה חדשה

מעשה במלך נבון שדאג להושיב בממלכתו נגן משובח.

כל נגינותיו היו משיבי נפש ומהנים...

ובכל ניגון וניגון נמשך לב המלך עוד ועוד...

וכאשר שמע הנגן, התפעלות הסובבים, התעודד והוסיף במרץ ניגון חדש...

לימים תש כוחו, לא התלהב והיה מנגן מתוך שגרה...

חש המלך, שאינו מנגן כתמול שלשום

הבין כי חסרה לו נשמה פנימית ושמחת הלב.

אמר, איך אצליח לשנות מציאות זו?

החליט להביא כל יום "פנים חדשות", כך יפיח בו חיים והתלהבות

ויחדש נגינותיו כקדם.

והמלך צדק.

והי היום הנגן המוכשר התעוור, ל"ע (לא עליו).

כעת לא יוכל לראות "פנים חדשות" וממה יתלהב?

קרא לו המלך ואמר: ידידי, אהובי, היום הבאתי לך אורח חשוב

שלא שמע זמירותיך! והנגן התלהב וניגן במשנה מרץ ובשמחה..

וכך נהג יום יום ומאמציו נשאו פרי והקול נעם לכולם...

בימים אלו, ראשית השנה, אנו נתבעים להתחדש בכל יום

בניגון חדש, אם "חפצי חיים" אנו.

ליקט שמעון עזר

1. אירועים

א'-ב' בתשרי - ראש השנה - יום הדין לכל באי עולם. מתחילים את התקופה שמכונה "עשרת ימי תשובה" שבין ראש השנה ליום הכיפורים. יש המכנים את התקופה "בין כסה לעשור" על-פי הפסוקים "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו" (תהלים פא, ד), האמור על ראש השנה "אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים..." (ויקרא כג, כז).

ג' בתשרי - צום גדליה.

לאחר חורבן בית ראשון הוגלו בני ישראל לבבל, ובארץ ישראל נשארו מעט אנשים שהיו את דלת העם - איכרים ויוגבים. על האנשים האלה הפקיד מלך בבל את גדליהו בן אחיקם. גדליהו ריכז את כל היושבים בציון וניסה לשקם את החיים בארץ ישראל ובתוך כך לעורר את התקווה לחידוש המלוכה בארץ.

מעמדו הרם של גדליהו בעיני מלך בבל, ובקרב היהודים היו לצנינים בקרב מלך עמון שעיניו היתה צרה בשארית יהודה, הוא שלח את ישמעאל בן נתניה מזרע המלוכה ביהודה לרצוח את גדליהו. גדליהו, באמונתו התמימה לא שעה לאזהרות אנשיו על הכוונות לרצחו. בעקבות הרצח, היהודים בארץ חששו מנקמת מלך בבל וברחו למצרים, וכך נתפזרה שארית הפליטה והארץ נותרה שוממה (ליתר פרטים, ראה מלכים ב: כה, כב-כה).

י' בתשרי - יום הכיפורים.

יום הכיפורים הוא יום סליחה ומחילה על העבירות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, ועיקרו מבוסס על הפסוק "וענייתם את נפשיכם..." (ויקרא כג, כז). מטרת הצום איננה עינוי לשם עינוי אלא עינוי לשם התעלות רוחנית. ספר החינוך (מצווה שי"ג) מסביר: "שורש המצווה הוא שהיה זה מחסדיו של הקב"ה לקבוע לבני האדם יום אחד בשנה לכפר על החטאים על-ידי תשובה ולכן נצטוונו להתענות בו.

י' בתשרי תשל"ד (1973) - מלחמת יום הכיפורים.

המלחמה שפרצה ביום הכיפורים תשל"ד היתה אחת הקשות שידעה מדינת ישראל מעודה.

כוחות גדולים של צבאות מצרים וסוריה פרצו את קווי ההגנה הישראליים בתעלת סואץ וברמת הגולן. במשך מספר ימים היו לכוחות האויב הישגים, אך עד מהרה התהפך הגלגל: הסורים נהדפו מכל רמת הגולן וכוחות צה"ל כבשו מובלעת בתחום סוריה; ואילו בחזית הדרום - על אף האחיזה המצרית ברוב קו המוצבים הישראליים - הצליחו כוחות

צה"ל לחצות את התעלה, לכבוש במצרים שטח גדול ממערב לתעלה ולכתר ארמיה מצרית שלמה ממזרח לה.

ההישגים הישראליים, גדולים כשלעצמם, הושמו בצל בשל ההפתעה שבהתקפה המצרית-סורית, אי המוכנות בתחומים רבים ומספר הנפגעים הגדול: יותר מ-2,500 הרוגים, 7,500 פצועים ו-300 שבויים. אחרי המלחמה, ובעיקר לנוכח מסקנות (ועדת חקירה בראשות השופט אגרנט), חלו שינויים גדולים בצמרת הצבאית והמדינית.

(על-פי "50 על 50", מאתיים אירועים וציוני דרך תש"ח-תשנ"ו, מרדכי נאור)

י"א בתשרי תש"ז (1946) - הקמת י"א הנקודות בנגב.

בי"א בתשרי תש"ז, עדיין בתקופת המנדט הבריטי עלו על הקרקע בנגב אחד עשר יישובים חדשים.

מבצע זה תוכנן בתקופת שפל לתנועה הציונית, אחרי אירועי "השבת השחורה". כינוי זה ניתן לשבת ה-29 ליוני 1946, בה ביצעו הבריטים פעולת דיכוי חסרת תקדים כנגד היישוב היהודי, כתגובה על המאבק והמרי נגד גזירות "הספר הלבן". במבצע צבאי רחב-היקף, כיתרו כוחות הצבא והמשטרה עשרות יישובים יהודיים, הכריזו על עוצר והכניסו אלפי אנשים למחנות מעצר בלטרון וברפיח. בין העצורים היו ארבעה מראשי הסוכנות היהודית.

גם על משרדי הסוכנות והועד הפועל של הסתדרות העובדים הכללית לא חסו הבריטים, ותוך כדי חיפוש מסמכים ונשק, גרמו להם נזק רב.

דבר זה והפסקת ההתיישבות מאז "חומה ומגדל" חייבו תגובה הולמת, מהירה ונמרצת. וכך עלו על הקרקע, תוך לילה אחד, אחת-עשרה נקודות יישוב חדשות, והן: גלאון, קדמה, שובל, בארי, תקומה, כפר דרום, משמר הנגב, נבטים, חצרים, נירים ואורים.

אחת עשרה הנקודות ש"עלו על הקרקע" במוצאי יום הכיפורים תש"ז שינו בבת אחת את מפת היישוב העברי. היו אלה נקודות בודדות וסביבן כך וכך דונמים שנקנו ע"י הקק"ל. אך מרגע עלייתן ואילך כמו חתמו בחותם עברי גם את המרחבים שביניהן והעתיקו בבת אחת דרומה את גבולות ההתיישבות.

אולי כאן המקום להוסיף ולומר, כי אחת עשרה נקודות אלה הצילו את מדינת-ישראל שנתיים אחר-כך, אף שמתכנני ומשתתפי העליות על הקרקע לא שיערו בנפשם כי מקץ זמן קצר יעמדו יישובים זעירים אלה באש ההפגזה וההסתערות המצרית יהוו את ביתה של "חטיבת הנגב" הפלמחאית ואת בסיסי המערכה לשחרורו של הנגב עד ים סוף, ללא יישובים אלה היתה מתפתחת ההיסטוריה אחרת...

ח. גורי, מתוך 11 סיפורי אהבה, "למרחב"

לרגל האירוע חובר השיר הבא:

י"א הנקודות

מילים: פוצ'ו / לחן: שי לביא

שנת תש"ז, מנדט בארץ, מוצאי יום הכיפור
משבעה כפרים בנגב שיירות יוצאות בטור
כוכבים צופים ברטט, בני קיבוץ בהנף יד
ותפילה על כל שפתיים שיצליחו במצעד
שיצליחו ויגיעו ההולכים שבשדות
כך התחילה ההיסטוריה של י"א הנקודות

פזמון:

עשר נקודות ונקודה
היום זה נשמע כאגדה
תקומה, קדמה, כפר דרום
משמר הנגב, איזה חום
סופות אבק ולבטים
גלאון, שובל ונבטים
אורים
נירים
וחצרים
ובארי - מול מכרות הגפרית
איזה התנחלות פראית!
היום זה נשמע כאגדה
עשר נקודות ונקודה...

הציוד עבר ברכב רק לאור הלבנה
המתנחלים ברגל כל הלילה בלי שינה
כשתפס אותם השחר התרגשו כמו ילדים
כי ראו שצריך או שניים על הארץ כבר עומדים
הם המשיכו בלי לנוח לעבוד ולעמול
ובערב - האמינו! - עוד פרצו בשיר מחול

עשר נקודות...

הם תקעו יתד בנגב ותקעו אותו עמוק
השלטון חרק שיניים וצעק: "מחוץ לחוק!"
הם דבקו לזה הנגב הצחיח והדל
וחשבו שנוף יפה ממנו לא קיים בכלל
הם מסרו לו את הכוח והרוח והדם
כי ידעו שכל הארץ, כל הארץ היא איתם.

עשר נקודות...

ט"ו-כ"א בתשרי - חג הסוכות.

האדם שהיה שרוי, מאז תחילת חודש אלול בחרדה של ימי הדין המגיעים לשיאם ביום הכיפורים, סמוך ובטוח בסופם כי תפילותיו נתקבלו, והוא ניגש מיד במוצאי יום הכיפורים לעסוק במצוות הבנייה של הסוכה. רשאי הוא עתה לשמוח ולשמח. החג מזכיר לו את חסדי ד' בנדודיו במדבר בדרך מן השיעבוד במצרים לחירות לאומית ורוחנית בארץ הנבחרת.

כ"ב בתשרי - שמיני עצרת ושמחת תורה

שמיני עצרת הוא חג בפני עצמו. השם "עצרת" מבטא את אהבתו של הקב"ה לעמו לאחר שעם ישראל שוהה בירושלים במסגרת העלייה לרגל שבעה ימים, אומר להם הקב"ה: בני, עצרו עמי עוד יום אחד כי קשה עלי פרידתכם.

ל' בתשרי תשס"ב (2001) - יום הירצחו של רחבעם זאבי.

הדיסקית השבורה

במסגרת האירועים לזכרו של רחבעם זאבי ז"ל, החליטה ועדת השרים לענייני טקסים וסמלים להנפיק באמצעות החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות, מדליה ממלכתית להנצחתו, שעליה פורטרט שלו על רקע דגל המדינה, תאריך הולדתו ותאריך פטירתו. בגב המדליה נחקקו סמל המדינה, סמל צה"ל, סמל הפלמ"ח וכן דסקית שבורה (כסמל לדסקית שנשא זאבי עם שמותיהם של שבויי ונעדרי צה"ל) עליה רשומים מספרו האישי בצה"ל, תאריך הולדתו ותאריך הירצחו. בטקס שנערך בבית הנשיא בירושלים הושק גם בול זיכרון שהונפק על ידי השירות הבולאי.

כביש הבקעה נקרא על שמו - "דרך גנדי" וניטעה חורשה על שמו בשכונת מעלה-הזיתים בירושלים, במלאת שנה להירצחו. בטקס נכחו אשתו ומשפחתו, ארווינג וצירנה מוסקביץ, בעלי הקרקע, וסגן ראש עיריית ירושלים, הרב דוד שמחון.

ובמקום אחר, במערת המכפלה שבחברון, הוכנסו שני ספרי תורה בטקס מרגש בו נכחו כל בני משפחת זאבי ולמעלה מאלף אורחים, שאף השתתפו בתהלוכה מבית הדסה למערת המכפלה.

2. אתרים

י"א בתשרי תשט"ז (1955) - הונחה אבן הפינה לקריית גת.

אזור לכיש תפס מקום חשוב במלחמות דוד ושאל.

בשלב מסוים דוד ברח אל אכיש מלך גת (שמואל א', כז, ב) ומצא אצלו מקלט. מאוחר יותר היה אתי הגתי לאחד משרי צבאו במאבק נגד אבשלום בנו (שמואל ב', יח, ב).

בתקופתו של שמואל, גת נזכרת כעיר הגבול המערבית בין ישראל לפלשתים.

באמצע שנות ה-50 הוקם חבל לכיש - אזור התיישבותי גדול ומתוכנן מראש. ההקמה נבעה מצורכי הביטחון של המדינה, מילוי החלל היישובי בין דרום הארץ לנגב ומהתגברותה של העלייה והצורך ליישב את העולים החדשים.

קריית גת יושבת בשפלה הדרומית על צומת דרכים מרכזי מתל-אביב לאשקלון בציר צפון-דרום, ומירושלים לאשקלון בציר מזרח-מערב.

את שמה קיבלה מן העיר הפלשתית גת. במשך שנים רבות זוהה, בטעות, תל עירני שבצפון העיר עם גת המקראית. היום מקובל לזהות את גת בתל צפית (צאפי) שמצפון-מזרח ליישוב.

עד 1948 ישבו באזור שתי עיירות ערביות: פאלוג'ה במערב ועירק אל-מנשיה במזרח. העיירות נכבשו על-ידי הצבא המצרי שהתקדם צפונה לאורך הכביש לתל-אביב ומזרחה לירושלים.

ב"מבצע יואב" כיתר צה"ל את הכוחות המצריים בתוך שטח מוגדר שכונה "כיס פלוג'ה". לאחר המבצע נערכו שיחות בין המצרים ליגאל אלון, מפקד החזית. הכיתור הוסר והמצרים נסוגו ללא קרב.

בי"א בתשרי תשט"ז הונחה אבן הפינה לקריית-גת. היא יועדה להיות העיר המרכזית בחבל לכיש המתחדש. עוד בטרם החלה הבנייה הובאו אליה עולים חדשים והיא שימשה כמעברה. העולים היו אמורים להתפרנס מבניית העיר ומחקלאות. לא היתה עבודה לכולם והם הועסקו בחפירות ארכיאולוגיות בתלים עתיקים בסביבה.

פנחס ספיר, שר האוצר דאז, יזם להקים תעשייה בעיר, ואיל ההון ישראל פולק, הקים בה את תשלובת "פולגת" וזו הפכה למפעל המרכזי בעיר.

קריית-גת מונה היום כ-51,000 תושבים מ-42 גלויות. העולים הראשונים מארצות צפון-אפריקה, עולים מאתיופיה מ"מבצע משה" ו"מבצע שלמה", וגל גדול של עולים מברית המועצות, ולאחר מכן ממדינות חבר העמים.

בשנות השמונים נוצר מחסור בידיים עובדות בעיר והיא קלטת עובדים מבחוץ.

לאחר מכן, המשבר בתעשיית הטקסטיל גרם לאבטלה, אך הפגנות של התושבים הביאה להכללתה של קריית-גת כאזור פיתוח א' ומפעלים עתירי-ידע, ביניהם מפעל "אינטל" הועברו אליה.

כ-3,000 עובדים מועסקים ב"אינטל" והעיר הופכת מעיר של תעשיית ידיים לעיר תעשייה עתירת מוחות.

קריית-גת עטורה בגנים ובחורשות. בלב הגן הציבורי במרכז העיר, הוקמה אנדרטה לזכר הנספים בשואה, בצורת נבל שמיתריו משמיעים קול נהי כשנושבת בהם רוח.

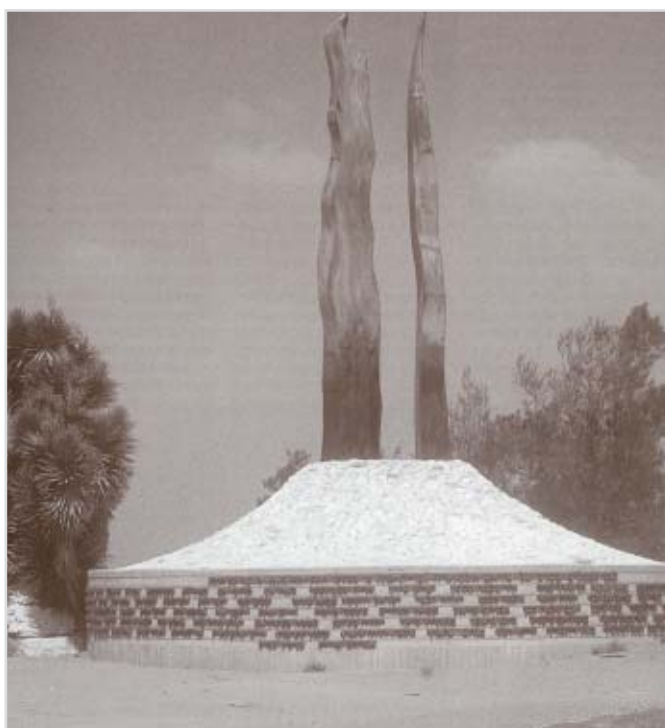
אנדרטה נוספת הוקמה לזכר הנופלים בקרב על עירק אל-מנשיה במלחמת העצמאות.

בכניסה אל העיר ניצב עמוד ועליו חיצים מופנים לארבע רוחותה שמים. על כל חץ מופיע שמה של עיר בעולם והמרחק שלה מלב קריית-גת.

קריית-גת היום היא עיר ואם בישראל.

לפרטים נוספים באתר האינטרנט שכתובותו : www.Qiryat-gat.org.il

או לדניאל פרץ בטלפון 08-6874574.

אנדרטת הפלוגה הדתית, שהשתתפה בקרב על עירק אל מנשיה במלחמת העצמאות

חידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 22

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודשי אלול-תשרי המרומזים בכל השאלות/החידות הבאות, לכתוב משפט או שניים על חשיבותם ולשלוח למערכת עד סוף חודש תשרי. יזכה בפרס המצליח לפתור 8 מתוך 9 החידות.

עוד מעט קט ונמצא עצמנו בימים הנוראים. לכן, נשנה נא ממנהגנו, ובבת-חיוך קליל ננסה לחדד את סקרנותכם. חודש אלול הוא, כידוע לכל בר-בי-רב, חודש הרחמים והסליחות, ומאליה מקפצת לה השאלה: היש רחמים? היש סליחות? בנופי ארצנו המיוסרת?! ננסה נא!

ישוב קטן אני, על אף כל הניסיונות לתגברני, בלב אדמה צרובת שמש משכני. תולדותי ארוכות ואילו שמי, שהוא שם של ענף בשבט יהודה, צופן גם תקווה לרחמים (בלשון עתיד).

הו, גם שמי נובע ממעינות רחוקים, ומחזונו של נביא נולדתי בנגב המערבי, וזה היה מזמן, נפלתי וגם קמתי וכיום קיבוץ אני, בשמי משתמשים היום כשם לבנות.

עד כאן מסכת הפועל רחם, והנה מקפצת מולנו הגברת סליחה.

ראשונה הייתי לנקודות היישוב שהוקמו ביש"ע. כיום אני אפילו שתיים!! וסמוכה אני לפתחו של גן עדן, אם תרצו, משמעות שמי יכולה גם להיות - נסלח לה.

ונעקור עצמנו ליום שהוא הרת-עולם, מלכויות, זכרונות ושופרות הולמים בעוז.

הוא קיבוץ בצפון, אל מול מרצחים המתיימרים לכלול בשמם את שם האל. ייסדוהו אנשי פלמ"ח. השם מצעק ואומר: עבד אני לד'!

השני, יושב לו על במת הר המקפל זכרונות עצובים ממלכנו הראשון והיום מנסה הוא כוחו בסיוע לאלה שכשלו, השם מריע ואומר: כן, מי שאמר והיה העולם הוא זה שיושיע (ואנו ממלמלים, אמן!)

עד כאן מלכויות, ועתה לזכרונות:

הוא חשב, בדרכו שלו, איך לעזור לנאחזים באדמת הארץ הזאת על אף הכל, והוא סייע, ועוד איך סייע! תרומותיו עלו על סך כל התרומות והתרומים האחרים. וגם כיבוד אב קיים, וליישוב שכולנו זוכרים בכרמל העניק את שם אביו.

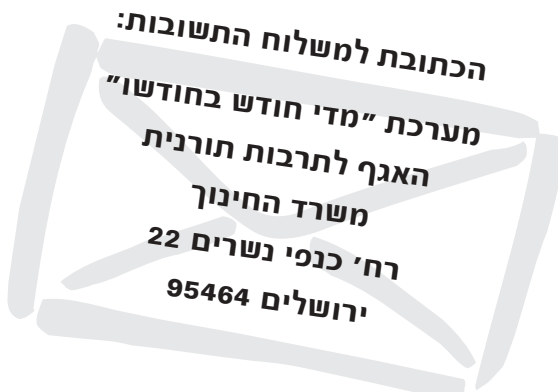
ועוד יישוב מקפל בשמו זכרון, והוא בשפלת יהודה, ושמו ניתן לו בימים רחוקים על ידי בני דודנו (לשעבר?!). הוא יכול להיקרא כשם נביא שזכה לראות בשוב ה', והוא גם מרמז שאכן כן ה' זכרנו...

וניסע מזכרונות ונחנה בשופרות:

הציונות הדתית, על אף מתנגדיה ומרדפיה, הציבה גבול אלמנה מחדש, מועצה אזורית שלמה מקפלת בשמה בשינוי קליל את הכלי המריע.

ובאשר לפועל עצמו. גם כאן הגענו לנביא שניסה, ולשוא כפי הנראה, לתקן משהו בחברה שבעת-רצון-מעצמה, הוא ששאל במר ליבו אם יתקע שופר בעיר - ועם לא יחרדו!! היישוב הזה, שלו, חזר לתחייה ואליו אנו מתייחסים.

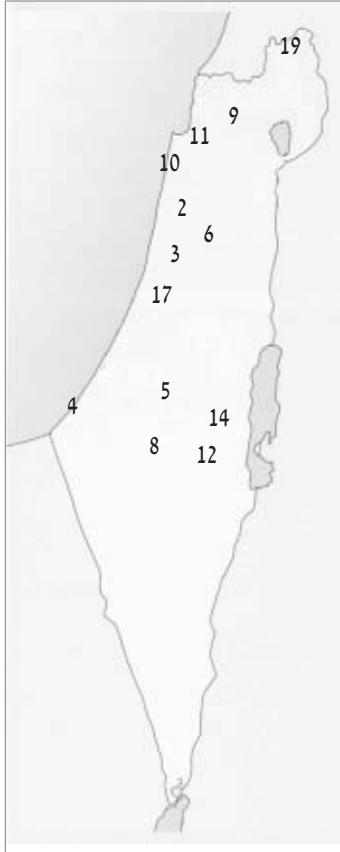
ולוואי שנשמע, נחרד, ונעשה את הראוי

או באמצעות הדואר האלקטרוני: tarbut-toranit@education.gov.il

פתרונות לחידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 20

1. יציאת אירופה תש"ז (אקסודוס).
2. מושב גאולי תימן בשרון.
3. גאולים - בסביבות נתניה שוכן היישוב אשר שם התחוללה אחת מן המערכות המכריעות של מלחמת השחרור. העיראקים ניסו לבתר את הארץ לשניים ולהשתלט על צואר הבקבוק שלנו.
4. יד מרדכי ע"ש מרדכי אנילביץ - קיבוץ במישור החוף הדרומי.
5. יד השמונה.
6. יד חנה ע"ש חנה סנש.
7. יד בנימין (מוסד חינוכי בשפלה) יד נתן (ליד נגבה), יד רמב"ם בדרך לקיבוץ שעלבים.
8. בית לחם, מקום הולדתו של דוד המלך.
9. בית לחם הגלילית נוסדה בידי הטמפלרים הגרמנים.
10. הכרמל - הר הכרמל שבחיפה והביטוי כרמל שמבקרא רומז לשעורים בשלים, רש"י אומר קליות.
11. כרמל בדרום הר חברון (יהודה).
12. קיבוץ עין כרמל במחוז חיפה.
13. תל דן בצפון (אצבע הגליל). שבת דן נדד צפונה וכבש את ליש שהוא שם נרדף לאריה (גם חודש אב, בו חרבה ירושלים סמלו אריה).
14. העיר ירושלים שוכנת בגבולות יהודה ובנימין. סמלו של יהודה אריה וסמלו של בנימין זאב. הסמל של ירושלים היום הוא אריה.
15. שער האריות - המפקד הוא מוטה גור ז"ל שנתפרסם בדברו בקשר "הר הבית בידינו" במלחמת ששת הימים.
16. אברהם שטרן - ראש לוחמי חירות ישראל (לח"י) הכינוי שלו היה "יאיר" רמז לשם משפחת שטרן (כוכב).
17. פתח תקווה היא המושבה הראשונה שנוסדה על-ידי יוצאי היישוב הישן בירושלים.
18. אבי היישוב - כינוי לברון אדמונד בנימין רוטשילד שתמך ואימץ את המושבות הראשונות.
19. ראש הממשלה הראשון, דוד בן גוריון.
20. דוד רזיאל היה מפקד אצ"ל בשעתו וכינויו היה "ענת". נהרג בהיותו בצבא הבריטי בעיראק.

הזוכים בחידון מס' 20:

1. יוסף ניצן - רחובות
2. ד"ר אברהם שלו - בית גמליאל
3. משפחת ירד - עצמונה

פתרונות לחידון אתרי מורשת תנ"ך העם והארץ מס' 21

1. משמר השבעה ע"ש 7 נוטרים, אנשי ה"הגנה" שנפלו במבואות כפר יאזור (היום אזור) במלחמת העצמאות. נוסד בידי חיילים משוחררים.

2. באר-שבע שנקראה כך ע"ש השבעה שנשבע יצחק אבינו ואבימלך מלך פלישתים ונקרא גם "בירת הנגב".

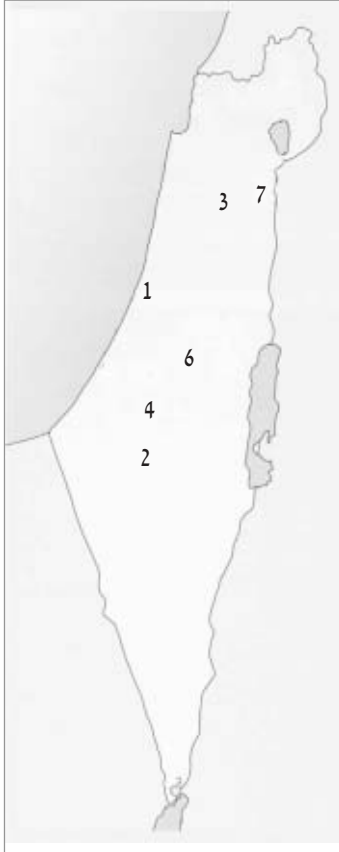
3. חרמש בהר שומרון.

4. קיבוץ בית קמה בצפון הנגב (שמו הקודם היה ספיח).

5. כפר קמא - יישוב צ'רקסי בגליל התחתון, נוסד ב-1876 בידי צ'רקסים שנמלטו מקוקז מחמת רדיפות הרוסים. תושבי הכפר קשרו את גורלם עם גורל מדינת ישראל וכבר במלחמת העצמאות רבים מבני הכפר שירתו בצה"ל, במשמר הגבול ובמשטרה.

6. היישוב הוא צטאף (סטף) לפנינים ביכורה (מזכיר תאנים) ובו מעיין עין סטף. לפנינים ישבה שם יחידה 101 (שאחד ממפקדיה הידועים הוא ראש הממשלה הנוכחי...). הכפר הערבי הנטוש ישב על המידרון המערבי של נחל שורק, כק"מ מצפון למושב אבן ספיר.

7. יישובי ביכורה "פרוונות" - (רחוב, שדה תרומות, רוויה) - כל השמות לקוחים מהקניה של דוד על שאול ובניו. מרכז כפרי בדרום עמק בית-שאן. השם שלו סמלי לפי שעמק בית שאן מצטיין בפירות מבכירים. באזור רחוב נתגלה פסיפס שמראה גבולות ארץ-ישראל לגבי דיני הפרשת תרומות ומעשרות.

סטף (ביכורה)

סטף היא פינת חמד, שבה עצר הזמן מלכת. כאן, בצידו המזרחי של הר איתן, במדרון היורד אל נחל שורק, מגדלים - בשיטות מימי קדם - גני ירק ובוסתנים, המעניקים לנוף מראה ירוק כל השנה. על שרידי הכפר הערבי סטף, שניטש במלחמת העצמאות, נוסד המושב ביכורה, שתושביו עזבו לאחר זמן קצר. בתחילת שנות ה-80, החלה קק"ל לשקם את המקום ולשחזר את מערכת המדרגות החקלאיות באזור. אנשי קק"ל שיקמו את בריכות האגירה של שני המעיינות - עין סטף ועין ביכורה, שיפצו את הטראסות וחפרו מחדש את תעלות ההשקיה אל החלקות השונות. בזכות פעולות אלה אפשר היום לראות כיצד גידלו חקלאי ההר בימי המקרא הן גידולי שלחין והן גידולי בעל. בסטף הונהג מפעל מיוחד - הבוסתנוף, שבו מעמידה קק"ל לרשות תושבי ירושלים חלקות קרקע קטנות, אותן הם יכולים לעבד להנאתם בשעות הפנאי.

על פי "חידון ירוק, עצים ויערות בטבע, בארץ ובמקורות ישראל", בהוצאת קרן קיימת לישראל

לוח השנה העברי

1. הלוח העברי - "למנות ימינו כן הודע..." (תהלים צ, יב)

כל קהילה חברתית זקוקה לזמן אחיד על פיו יחגגו חברי הקהילה אירועים וחגים משמעותיים יחדיו. לכן אין פלא כי מניית החודשים והשנים היא המצווה הראשונה שנצטוו בה בני-ישראל והיא אחת מאבני היסוד של הקיום היהודי הדתי והתרבותי. רש"י בפירושו על הפסוק הראשון בספר בראשית מביא בשם רבי יצחק: "לא היה צריך להתחיל את התורה אל מ'החודש הזה לכם' (שמות יב, ב) שהיא מצווה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (על-פי תנחומא ישן בראשית יא).

לכן דווקא בימינו אלה כאשר העולם הופך ל"כפר גלובלי" ותרבויות מטשטשות. חשוב מתמיד ללמוד, להבין ולעודד את השימוש בלוח "שלנו", בשמות החודשים ובתאריכים העבריים, ולהנחיל את חשיבות השימוש בלוח העברי כמאחד ומייחד. מאחד בינינו ובין הדורות שקדמו לנו, בינינו לבין כל יהודי התפוצות, ומייחד אותנו ואת תרבותנו ומסורתנו. רק אם נשמור על השימוש בלוח העברי נוכל לחגוג את החגים הייחודיים לנו ולשמר רבות מן המצוות והמסורות התלויות בתאריכים.

2. שמות החודשים - קורות הלוח העברי

ארבעת העקרונות אשר לפיהם מחולקים שמות החודשים הם: (א) שמות מספריים-סידוריים; (ב) שמות עבריים-מקוריים; (ג) שמות חקלאיים-עונתיים; (ד) שמות בבליים-גלותיים.

א) השמות המספריים

במערכת שמות זו כלולים כל השמות אשר במקום שם מוגדר ומיוחד ניתנו להם המספרים הסידוריים בהתאם למניין החשובי: החודש הראשון, החודש השני, החודש השלישי וכו'. תלותם, זיקתם ויחסם של החודשים לחודש ניסן כחודש הראשון אינו בא אלא בגלל היותו חודש הגאולה. רעיון זה מוסבר בצורה ברורה על-ידי הרמב"ם (שמות יב, ב): "וטעם החודש הזה לכם - ראש חודשים שימנו אותו ישראל חודש הראשון וממנו ימנו כל החודשים שני ושלישי עד תשלום השנה, בשנים עשר חודש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול. כי בכל עת שנזכיר החודשים יהיה הנס נזכר..."

ב) השמות העבריים

בכתבי הקודש נשתמרו ארבעה חודשים בעלי שמות עבריים-קדומים: חודש האביב (ניסן) וחודש זיו (אייר); ולעומתם - ירח האיתנים (תשרי) וירח בול (מרחשון) השמות הללו מבטאים בעיקר את העונה והטבע המשתקפים בכל אחד ואחד מהחודשים הללו.

חודש האביב: "איזהו חודש שיש בו אביב? הוי אומר זה ניסן" (ר"ה, ז, ע"א). היסוד והקשר שבין חודש ניסן לאביב נובע מכך שבתקופה זו: "השעורה אביב והפשתה גבעלי" (שמות, ט לא). כלומר, התבואה נמצאת בראשית בישולה בעודה בשיבולים. וכפי שמסביר זאת ר' עובדיה מברטנורא בפירושו לדברי המשנה (כלאים, פ"ה, מ"ז): "ואם אביב" - "שכבר צמח הזרע, אלא שלא הביא שליש". קציר השעורים מתחיל כבר בעונה זו, בעוד שקציר החיטיים מתאחר. זוהי גם הסיבה להבאת העומר בפסח דוקא מן השעורים: "מה אביב האמור במצרים - שעורים, אף האביב האמור לדורות, אינו בא, אלא מן השעורים" (מנחות פד, ע"א)? חז"ל הסבירו כי אנו מצווים להקפיד ולשמור תמיד שחג הפסח יחול בתקופת האביב. שמירה זו מדי שנה בשנה על "חודש האביב" תיתכן רק על-ידי עיבור השנה.

חודש זיו: במקרא מצוי שם זה פעמיים לציון חודש השני, חודש אייר (מלכים א, ו, א: מלכים א, ו, לו).

א. השם "זיו" מציין את הטבע בעונה זו. כי הניצנים והפרחים מתגלים בכל זיוס, הדרם ויופיים בחודש זה.

ב. נימוק נוסף לשם "זיו" נמצא בדברי התלמוד (ראש השנה יא, ע"א): "בחודש זיו - בירח שנולדו בו זיוותי העולם", כלומר אבות העולם (לדעת רבי יהושע) שהם מאירי העולם וזיוו.

ירח האיתנים: שם זה מופיע בכתבי הקודש כציונו של החודש השביעי - חודש תשרי (מלכים א, ח, ב). חז"ל ומפרשי המקרא עמדו על טעמו ומובנו של השם "ירח האיתנים":

א. "ר' אליעזר אומר, מניין שבתשרי נולדו אבות... ירח האיתנים בחג - ירח שנולדו בו איתני העולם" (ר"ה יא, ע"א).

ב. דעה אחרת מובאת בתלמוד, שם: "בירח האיתנים, דתקיפי במצוות". כלומר, חודש תשרי מתבלט מיתר החודשים בכך, שהוא מרובה במצוות: "שופר, יום הכיפורים וסוכה, לולב וערבה וניסוך המים". או כפי שפירש הרלב"ג (מלכים א, ח, ב): "ואחשוב שקראו ירח האיתנים, כי בו המועדים היותר חזקים והיותר מיישרים (את האדם) אל השלמות".

ג. לדעת הרד"ק, השם "ירח האיתנים" משקף ומציין את העונה והטבע בחודש תשרי: "שבו אוספים הפירות והתבואות לבית, כמו שנקרא חג האסיף לזה הטעם, וכן איתנים לשון חוזק, שהתבואות והפירות חיי האדם".

ירח בול: המקור היחידי לשם "בול", מופיע במלכים א, ו, לה: "בירח בול הוא החודש השמיני". לפי

רש"י: "הוא מרחשון שהעשב בלה בשדה ובוללין לבהמה מן הבית". הרד"ק סובר: "ונקרא כן, מפני הגשמים שמתחילין בו, עניין מבול. ובדברי חז"ל בירח בול, שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות". ה"מצודות" אומר: "הוא חשון, שבו נובלין וכומשין עלי האילנות". דעת תרגום יונתן בנידון היא: חודש שבו היבול נאסף כבר. במדרש תנחומא נח, יא: "מהו ירח בול? ירח שבוללין לבהמות מתוך הבית; ירח שבחרו ארבעים יום של מבול".

ג) השמות החקלאיים

בחפירות שנערכו בגזר בשנת תרס"ח, נתגלה לוח אבן קטן מראשית תקופת המלוכה (לוח האיכר) ועליו נמצאו חרותים שמותם של שמונה מחודשי השנה: (א) ירח האסף, (ב) ירח הזרע, (ג) ירח הלקש, (ד) ירח עצד פשת, (ה) ירח קציר שעורה, (ו) ירח קציר כל, (ז) ירח הזמר, (ח) ירח קץ.

ד) השמות הבבליים

"אמר רבי חנינה: שמות חודשים עלו בידם מבבל" (ירושלמי ד"ה, פ"א, ה"ב). "ובתנ"ך נמצאו שמות ז' חדשים - ניסן, סיון, אלול, כסלו, טבת, שבט, אדר - שהמה בספרים שאחר גלות בבל, כמו אסתר, זכריה ונחמיה, וגם שמות ה' החדשים שלא באו בתנ"ך, מבבל הביאו" (פירוש מהרז"ו על בראשית רבה, פמ"ח, סי').

מאחר ושמות החודשים המקובלים והנמצאים כיום בשימוש, מיוסדים על שמות בבליים, גילו חכמי ישראל, בכל הדורות נטייה למציאת הסברים, נימוקים וטעמים לחודשים, בשלוש צורות:

א. מציאת קשר מתאים בין שמו של החודש, לבין רקע של מאורע היסטורי מסוים, שקרה לאומה הישראלית, באותו החודש, כגון: "ניסן" בא מהשורש "נס", על שם הניסים שאירעו לאבותינו, בעת יציאת מצרים: "שעל ידי ניסים, נקרא ניסן" (רש"י בברכות נו, ע"א).

ב. מציאת קשר מתאים בין שמו של החודש, לבין העונה, הטבע והתמונה החקלאית, כפי שהיא משתקפת בארץ-ישראל באותו החודש, כגון: "מר-חשון", מתחלק לשניים, החלק הראשון "מר" - פירוש "טיפה" ובא מן הפסוק "הן גויים כמר מדלי" (ישעיה מ, טו); החלק השני "חשון", נובע מ"חרשת" - שמובנו אוסף, טיפות המים המצטברות בעננים, לפני ירידתן ארצה בצורת גשם. המקור בא מן הפסוק: "וישת חשך סביבותיו סכות, חשרת מים, עבי שחקים" (שמואל ב, כב, יב). הסבר זה מובא גם ב"טעמי המנהגים ומקורי הדינים" (סימן תתל"ו).

ג. מציאת קשר מילולי, בין שמו הבבלי של החודש לבין מילה בעלת אותיות וצלילים דומים בשפה העברית, כגון: "תשרי - על שם תשרי (תתיר) ותשובק (תעזוב) כל חובינו. ואימתי - בחודש השביעי" (ילקוט שמעוני, אמור תרמ"ה). "כסלו - והוא מלשון "אם שמתי זהב כסלי" (איוב לא, כד) וכן - כי

ה' יהיה בכסלך' שהוא לשון מבטח עוז, נראה שעסק חודש זה, שכל אחד מישראל יהיה לו מבטח עז בה' " (רבנו צדוק הכהן בספרו "פרי צדיק"). "נס חנוכה היה בחודש כסלו, כי עיקר הנס, היה על-ידי אמונה וביטחון כידוע, וכסלו הוא לשון ביטחון, כמו 'שמותי זהב כסלי' וכו'" (חסד לאברהם).

על פי נחמן צלניק "שנה בשנה", תשכ"ח, עמ' 256-265

3. מימד הזמן

לאחר חטא עץ הדעת, שאל ה' את האדם "אֵיכָה?". ההערכה של היחיד בדבר התמצאות במקום מסוים בחייו מתחיל לאחר ידיעת מקומו בעולם, פיזית/גשמית וגם רוחנית. הקבלה מלמדת אותנו שמימד ה"זמן" הוא המקשר את מימד ה"מקום" (מקומו של יחיד) עם מימד ה"רוח" (מקומו הרוחני של יחיד). ואם כן על-ידי ידיעת איזה יום היום יוכל יהודי לחבר את עצמו הפיזי עם עצמו הרוחני.

להיות יהודי הכוונה היא ראשית לחשוב כיהודי. לחשוב כיהודי פירושו לשקול ולחשב את חיינו מנקודת מבט יהודית, החל מהשאלה איך יהודי רושם את עיסוקיו ופגישותיו ביומנו האישי, ורק לאחר מכן ידע האדם "היכן" הוא נמצא ב"חיינו", וכיצד יביא האדם בהצלחה את עצמו ואת חלקו עלי אדמות אל מימוש המקסימלי.

מתוך "אומ"ר", יח טבת תשס"ג

לפרטים נוספים בנושא לוח השנה העברי, ראה דף לתרבות יהודית בעריכת ד"ר אריה סטריקובסקי וכן "אתר למכון קידוש החודש ישיבת כרם ביבנה" www.kby.org/ikhs.

א. מדיני הימים הנוראים

חודש אלול הוא חודש הרחמים והסליחות.

שלוש דרכים, מונים מקורותינו, כדי לזכות בדין: **תשובה, תפילה וצדקה**.

התשובה הזאת מועילה רק לעבירות שבין אדם למקום. על עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, עד שיפייס את חברו. ויהא אדם מוחל לחברו בלב שלם.

החל מראש חודש אלול עד שמיני עצרת נוהגים לסיים את תפילת שחרית וערבית ובתפילת מנחה (בקהילות מסוימות) במזמור **"לדוד ד' אורי"** (פרק כז בתהלים). בראש השנה ממליכים את הקב"ה כמלך על כל העולם.

בו ביום שוקלים את זכויותיו ועוונותיו של כל אדם. לכל אדם ניתנת האפשרות לחזור בתשובה עד יום הכיפורים, סוף עשרת ימי תשובה.

מצוות ומנהגים רבים הנוהגים בראש השנה נותנים ביטוי למהותו של היום (אכילת מאכלים סמליים, תקיעת שופר, תשליך, ברכות ואיחולים לשנה טובה).

השנה, היום הראשון של ראש השנה חל בשבת ולא תוקעים בו בשופר, ובתפילות אומרים "יום זכרון תרועה" במקום "יום תרועה".

יום הכיפורים

יום הכיפורים הוא היום הקדוש והמקודש ביותר בעם ישראל. ביום זה מרגיש כל יהודי את ייחודו של עם ישראל. העם כולו שובת ממלאכה ומרבית היום שוהים בבית-הכנסת בתפילות ובתחנונים.

ביום הכיפורים אנו מענים את נפשותינו. לא אוכלים ושותים, לא רוחצים, לא סכים בשמן ותמרוקים, לא נועלים נעלי עור ולא מקיימים יחסי אישות ("חמישה העינויים").

תפילה אופיינית ליום הכיפורים היא הוידוי, שריד מתפילתו של הכהן הגדול ביום הכיפורים כשבית המקדש היה קיים. אחרי חורבן הבית קבעו חז"ל שעל כל אדם מישאל להתוודות.

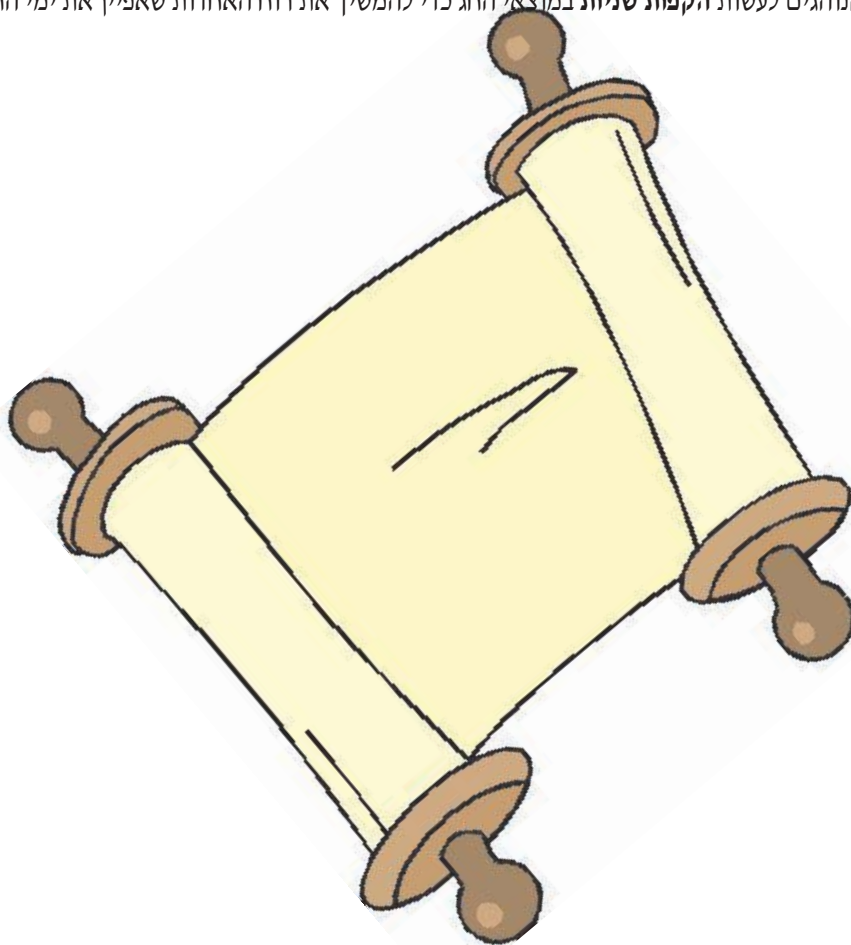
ב. מדיני חג הסוכות

בחג הסוכות אנו מצווים לשבת בסוכה שבעת ימים.

- גובה הסוכה צריך להיות לא פחות מעשרה טפחים ולא יותר מעשרים אמה. רוחב הסוכה צריך להיות לא פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים (בערך 56 X 56 ס"מ).
- **הערה:** הטפח הוא 8 ס"מ והאמה היא 48 ס"מ (לפי הרא"ח נאה).
- סוכה חייבת בשלוש דפנות, שיכולות לעמוד בפני רוח מצויה. צריך שהצל יתפוס משטחה יותר מאור השמש (**צללה מרובה מחמתה**) ושלא יסתיר את אור הכוכבים בלילה.
- אין מסככים את הסוכה אלא בדברים שהם גידולי קרקע, אך לא בדברים הנאכלים (פירות וירקות). בדרך כלל משתמשים בענפי עצים.
- מצוות **"נוי סוכה"** היא לקשט את הסוכה בקישוטים, בכלים נאים ובשבעת המינים שבהם נשתבחה ארץ-ישראל.
- בחג הסוכות בערב לאחר צאת הכוכבים כשחוזרים מבית-הכנסת, נכנסים לסוכה ומברכים **"לישב בסוכה"**, בעת הקידוש על היין. כמו כן מברכים ברכת **"שהחיינו"**. בשאר הימים מברכים רק ברכה **"לישב בסוכה"**.
- יש לאדם לאכול ולשתות בסוכתו, ללון בה ולעשות בה את ימי החג (על-פי פירושו של הפסוק "בסכת תשבו שבעת ימים, "תשבו", כעין תדורו).
- נוטלים **ארבעת המינים**: לולב, אתרוג, הדסים וערבות בכל יום מימי החג (חוץ משבת). בפעם הראשונה מברכים ברכת **"שהחיינו"** לאחר ברכת **"על נטילת לולב"**.
- אוגדים את הלולב עם ג' הדסים לימין שדרתו וב' ערבות לשמאלו. מחזיקים באתרוג ביד שמאל ובלולב ביד ימין. שדרתו של הלולב צריכה להיות גבוהה טפח מקצה ההדסים והערבות.
- אף-על-פי שבכל החגים מצווים אנו על השמחה, **בחג האסיף** מצווים אנו עליה כפליים.
- בליל השישי של חג הסוכות יש נוהגים להיות ערים כל הלילה ולעסוק בתורה ואומרים **"תיקון ליל הושענא רבה"**, וב"הושענא רבה" מקיפים את הבימה שבע פעמים עם הלולב ומברכים בתפילות הושענות על המים. לבסוף מניחים את הלולב ומקיימים מנהג נביאים קדום שהוא **חיבוט ה' ערבות על הקרקע**. כמו בדי' המינים, יש המהדרים לקחת ערבות מהודרות כשם שלוקחים אתרוג והדסים מהודרים כדי לקיים **"זה א-לי ואנוהו"**. מקובל שב"הושענא רבה" נחתם סופית דינו של אדם.
- לאחר קיום מנהג חיבוט הערבה שמים את הערבות במקום מכובד.

ג. מדיני שמיני עצרת

- בקידוש ליל החג אומרים ברכת "שהחיינו" ו"שמיני חג העצרת הזה".
- בלילה וביום מוציאים את כל ספרי התורה מארון הקודש ומקיפים עמם שבע "הקפות" סביב הבימה ובכל הקפה רוקדים ושרים ואומרים פיוטים בשמחה גדולה.
- יש נוהגים לקרוא בתורה בליל שמחת תורה. בקריאת התורה בשחרית קוראים פרשת "וזאת הברכה" ומעלים את כל הציבור ואף את כל הילדים לברך על התורה ("כל הנערים").
- קוראים לתלמידי חכמים לסיים ולהתחיל את התורה. המסיים נקרא "חתן תורה" והמתחיל נקרא "חתן בראשית". ומתחילים לקרוא מבראשית עד סוף פרשת "ויכולו" כדי להראות שחביבה עלינו התורה. לפני תפילת המוסף מזכירים את הנשמות בתפילת יזכור.
- בתפילת מוסף אומרים תפילת הגשם ומזכירים "משיב הרוח ומוריד הגשם".
- יש הנוהגים לעשות הקפות שניות במוצאי החג כדי להמשיך את רוח האחדות שאפיין את ימי החג.

מאת יפעת סלע

בתוך כל בול קטן חבוי עולם גדול!

הבול הוא אחד מאמצעי התקשורת בעולמנו. לבול הקשרים חברתיים ותרבותיים וכמו מטבעות הכסף הוא מהווה סמל לעצמאות מדינית. בולי ישראל מאז ומעולם משקפים את הערכים בהם דוגלת המדינה. תפקידם להציג את השגי המדינה בתחומי המדע, הכלכלה והתרבות ולהראות לעולם את הווי החיים בארץ (נוף, אישים מרכזיים, ימים ואירועים חשובים, ערכי טבע מוגנים ועוד) מדינת ישראל מנפיקה בולים שמטרתם לקדם נושאים החשובים בעיניה ואשר יעודדו את תושביה לנהוג בדרך מסוימת (בולי שלום, אהבה, שמירת נקיון הארץ, זהירות בדרכים וכו').

מהו שובל ומה כתוב בו?

"שובל" הבול הנו החלק התחתון המצורף לבל, אשר בו מופיע הסבר לבל. רק בישראל לכל בול יש שובל, ובכך הופכים בולי ישראל לייחודיים בעולם. בשובלו של בול גלגל המזלות נכתב: "י"ב מזלות בראתי ברקיע" מתוך: משנה ברכות ל"ב ע"ב.

מהו גלגל המזלות?

גלגל המזלות הנו שמו של המעגל שעל פי תאורם של האסטרונומים הקדמונים נוצר על ידי תנועתה של השמש מסביב לכדור הארץ. גלגל זה, חולק לשנים עשר חלקים בהתאם לשנים עשר חודשי השנה. ליד כל חלק צוין מזל מיוחד הנמצא באותו חודש מאחורי מסלולה של השמש.

שנים עשרה הצורות של גלגל המזלות ויחסיהן לחודשי השנה הן: טלה-ניסן, שור-אייר, תאומים-סיוון, סרטן-תמוז, אריה-אב, בתולה-אלול, מאזניים-תשרי, עקרב-חשוון, קשת-כסלו, גדי-טבת, דלי-שבט, דגים-אדר וסימנם - טש"ת-סא"ב-מע"ק-גד"ד.

בעבר נפוצה דיעה על פיה הצורה והחלוקה של גלגל המזלות מקורן במיתולוגיה היוונית. דיעה זו אינה נכונה ומתברר שהצורה היוונית של גלגל המזלות מקורה במסורת עברית קדומה.

הצייר: עמנואל בלאושילד נולד בלטביה, ועלה לארץ בשנת 1936. הוא עבד כפועל חקלאי ותחביב ילדותו, ציור ואיסוף בולים, נזנח מעט. חלום חייו היה להיות צייר בולים, אולם המציאות בארץ דחתה את מימוש חלומו והוא נשאר בצה"ל בשירות קבע שנים רבות. במהלך שירותו הוא צייר סימלי יחידות צבאיות רבות ובכך החל להתקרב למימוש חלומו. עם פרישתו מצה"ל, בשנת 1945, הוא החל להיות צייר בולים ובין השאר צייר בלאושילד גם את בול "זכויות האדם" שהוצא ע"י דואר ישראל.

מומלץ מאוד!

לצפייה בסדרות בולים ולקריאה אודותיהם מומלץ לבקר באתר האינטרנט של השירות הבולאי:
www.israelphilately.org.il/catalog

בולי הסדרה כולה:

מאת שמחה סיאני

מגלים את-יופיה

יהדות אתיופיה מכנה את עצמה "ביתא ישראל" (להבדיל מ"ביתא קריסטיאן", האמהרים הנוצרים). כך ביטאו יהודי אתיופיה במשך דורות את זיקתם לארץ ישראל ולעם ישראל. עקב הנחישות שלהם לשמור על זהותם, הם הורחקו ממקורות השפעה פוליטיים ומגישה לקרקע.

יהודי אתיופיה נותקו בתקופה קדומה משאר קהילות ישראל. מסורת אחת מספרת כי לשלמה המלך ולמלכת שבא היה בן משותף בשם "מנליק". משלחת יהודים נשלחה על ידי שלמה להיות עם מנליק באתיופיה, והם שימשו הבסיס לקהילה היהודית הראשונה שצמחה וגדלה עם הדורות.

מסורת אחרת רואה ביהודי אתיופיה צאצאים של גולי יהודה שהגיעו למצרים לאחר רצח גדליה בן אחיקם. מסורת שלישית גורסת כי מקור הקהילה בפליטים של יהודי תימן ממלכות חמייר היהודית שבדרום ערב. במשך דורות עוררו יהודי אתיופיה את הסקרנות של היהודים בכל הגלויות. האגדה בתלמוד סיפרה על עשרת השבטים שגלו "לפנים מן הנהר סמבטיון" (תלמוד ירושלמי, סנהדרין י', ה'). היו שראו ביהודי אתיופיה שרידים מעשרת השבטים הנמצאים מעבר לסמבטיון.

הנשיא השני, יצחק בן צבי, שחקר את שבטי ישראל, סבר שהם גולים שהגיעו ממצרים, וחיזוק לסברה זו מצא בכך שהתנ"ך בשפת הג'וז, שפת הקודש (המצוי בידי יהודי אתיופיה) קרוב לנוסח של "תרגום השבעים" שנעשה במצרים.

יהודי אתיופיה ישבו בעיקר בצפון מערב אתיופיה, מסביב לימת טנה ולמקורות הנילוס הכחול. במאה השש-עשרה נפגש הרב דוד בן זמרא (הרדב"ז) עם שבויים מ"ביתא ישראל" וקבע שהם צאצאי שבט דן, וכנראה גם אלדד הדני שהגיע מאפריקה לקהילות ישראל השונות במאה התשיעית, היה יהודי אתיופי.

בראשית שנות השמונים התחילה עלייה בלתי חוקית של יהודים אתיופים לארץ-ישראל דרך סודאן. בשנת 1984 התקיים "מבצע משה" וב-1991 "מבצע שלמה". במהלך שני מבצעים אלה הועלו לארץ 24,000 יהודים מאתיופיה.

חג הסיגד - חג הכיסופים לציון

יהודי אתיופיה היו מנותקים משאר קהילות ישראל, ולכן היו מנותקים גם מן התורה שבעל-פה. החגים חנוכה ופורים לא היו ידועים להם, וכך גם ט"ו בשבט, ל"ג בעומר, ימי הזיכרון ויום העצמאות. בפורים הם קיימו את הצום בלבד. עם זאת, יש חג ייחודי ליהודי אתיופיה, שאינו נחוג בשום קהילה, והוא "חג הסיגד" (חג ההשתחויה, הסגידה). החג מתקיים בכ"ט במרחשוון, חמישים יום לאחר יום הכיפורים. בחג זה מבקשים יהודי אתיופיה לזכור את "מעמד האמנה" של עזרא הסופר עם העם היהודי, שהיה על סף התבוללות. במעמד זה נאמר במקרא: "ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם... ויענו כל העם אמן ואמן במועל ידיהם ויקדו וישתחוו לה' אפיים ארצה" (נחמיה ח, ה-ו).

יום לפני החג, כיבסו יהודי אתיופיה כל בגדיהם. הכוהנים (ה"קסים") שחטו כבשים ופרות לכבוד הסעודה החגיגית בתום היום. את ה"סיגד" קיימו על הר גבוה, כדי לשחזר את מעמד הר סיני (יש גם דמיון לחג השבועות המתקיים חמישים יום לאחר חג הפסח). ה"קסים" עמדו בראש ההר וניהלו את התפילה, והעם עמדו מעבר לגדר, שהקיפה את המקום והייתה מכוסה בדים צבעוניים. בידי ה"קסים" הייתה ה"אורית" (ספר התורה, שבארמית נקרא: "אורייתא").

יהודי אתיופיה בלבוש מסורתי בחג הסיגד, בהשתתפות הנשיא וייצמן

החווייה של הסיגד היא המסע הממושך לראש ההר, כאשר בראש התהלכה צועדים ה"קסים", נושאים בידיהם שמשיות צבעוניות. לאורך הדרך השמיעו הנשים שירי שמחה ותהילה. העולים להר נשאו על גבם אבן גדולה, לסמן הכנתם לפני הקב"ה.

הגברים הביאו עימם את הבשר שבישלו, והנשים הביאו את הלחם שאפו (שנקרא: "אינג'רה").

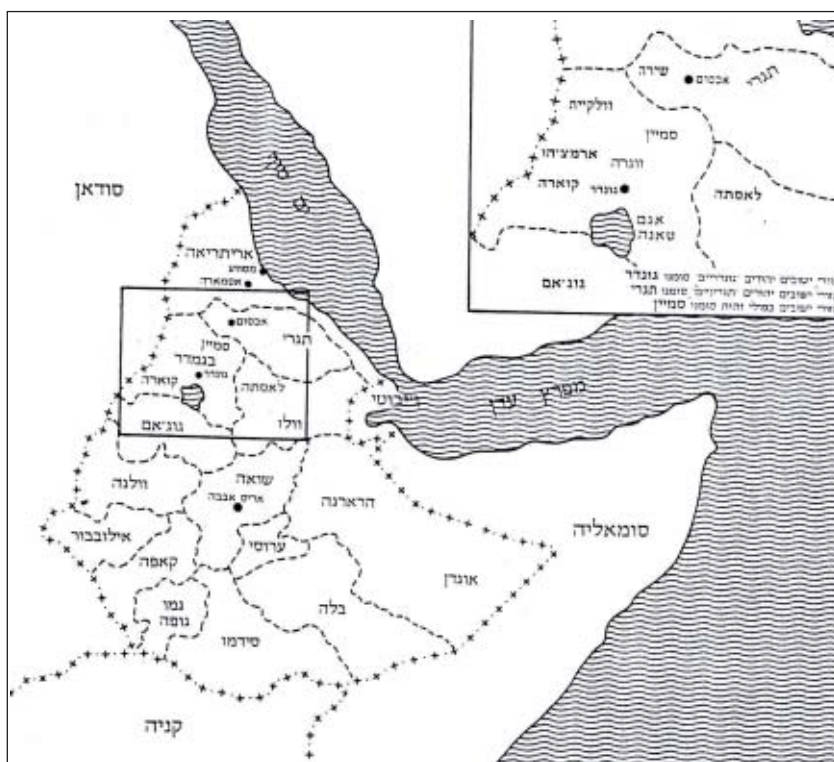
במשך הטקס החגיגי, הרבו המתפללים בהשתחויות (ולכן השם, כאמור, "סיגד", השתחויה) ובתפילות, שביטאו את הכיסופים לציון ואת הערגה להשתחוות לה' בירושלים.

הכוהנים קראו מתוך ה"אוריית" (התורה) את פרקי מעמד הר סיני, את מעמד ה"אמנה" בספר נחמיה (נחמיה ט'), ואת הברכות והקללות (ויקרא כו, דברים כז-כח).

לאחר שהסתיימו התפילות, ירדו כולם בשירי הלל ושמחה מן ההר ותקעו בחצוצרות. במורד ההר התקיימה סעודת החג, והעם נתן לכוהנים לחם ובשר. השמחה נמשכה עד לפנות בוקר.

על-פי "הסיגד", חינוך על הפרק, מאת בלפור חקק

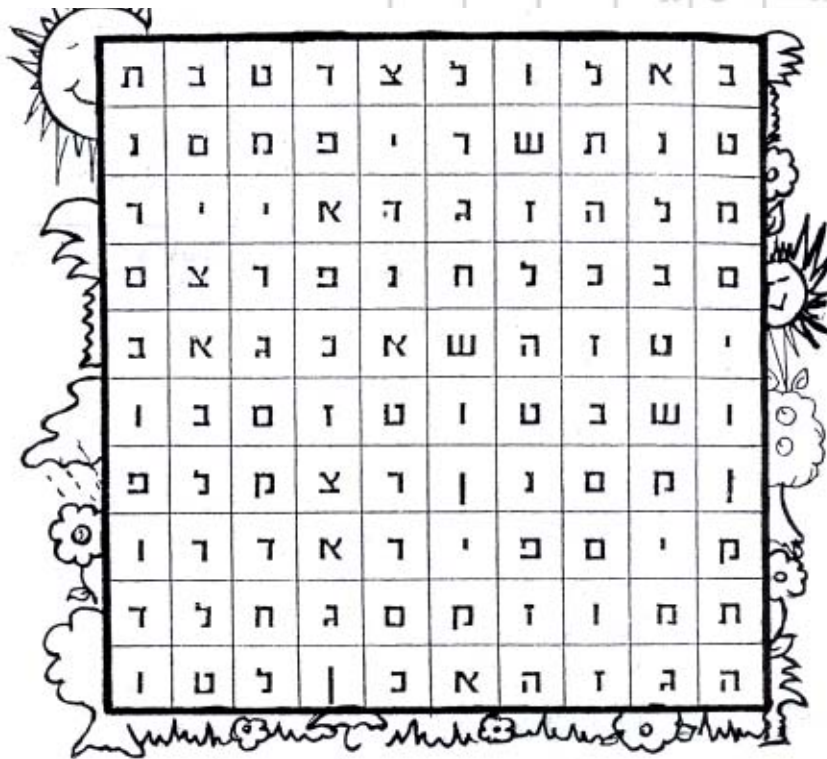

הפרובינציות באיטליה ואזורי היישוב היהודי בה

לוח המודעות מס' 133

תשבץ חודשי השנה

לאחר מציאת חודשי השנה יש לשבץ את החודשים המתאימים בשיר המובא למטה:

- ב. _____ נתן הדקל פרי שחום נחמד.
 ב. _____ ירד יורה ועל גגי רקד.
 ב. _____ נרקיס הופיע ב. _____ ברד.
 ב. _____ חמה הפציעה ליום אחד.
 ב. _____ עלה ניחוח מן הפרדסים.
 ב. _____ הונפו בכח כל החרמשים.
 ב. _____ הכל צמח ב. _____ הבשיל.
 ב. _____ ו. _____ שמחנו אחר קציר.
 חלפו עברו ביעף _____
 גם. _____

ובבוא _____ אלינו ריח סתיו עלה

והתחלנו את שירנו מהתחלה.

על-פי "הלוח העברי"

ראה פתרונות בסוף הגיליון

א. הלוח העברי

1. ד"ר/ן כ"ע/ן

הוראות המשחק:

גיל: נוער

מטרה: הכרת המשמעות של הלוח העברי.

יום אחד קם עולה חדש באולפן והתלונן כמה קשה לו להסתגל ללוח העברי. באולם נעשה שקט, וכולם האזינו לדבריו.

"אולי הגיע הזמן לוותר על הלוח העברי, הוא מבלבל אותנו ומפריד אותנו משאר העולם במיוחד היום כשכל העולם הוא "כפר גלובלי" ויש קשרי אינטרנט והרגלי עבודה משותפים - נהיה כמו כל העולם המערבי".

כשסיים דבריו התעורר ויכוח

דמיינו שאתם משתתפים ולוקחים עמדות בויכוח בעד ונגד עמדתו.

הצעות לאלו שתומכים בלוח העברי

1. השימוש בתאריכים העבריים מזכירים לנו מחדש את "יציאת מצרים" מקור זהותנו כעם, וכן את מערכת החגים הקבועים בלוח העברי (ראה פירוש הרמב"ן, ספר שמות יב:ב).
2. הלוח העברי מקשר בין העם היהודי מסביב לעולם.
3. עם ישראל נוצר יחד עם הלוח שלו "החודש הזה לכם ראש חודשים".
4. לפי הרמב"ם אפילו בזמן הזה לפחות יהודי ארץ-ישראל נוטלים חלק פעיל בעיצובו של הלוח ובעיצוב הזמן היהודי (ראה ספר המצוות, מצווה קנג).
5. רוב אלו שכותבים במסמכים את התאריך העברי מציינים גם כן את התאריך הכללי.

2. אירלף על חגים

לפני המשחק ניתן לשאול את החניכים מי מהם יודע מה תאריך יום ההולדת שלו (התאריך העברי), אולי לפחות יודעים באיזה חודש עברי נולד, סמוך לאיזה חג? יש לברר אלו שמות חודשנים מוכרים לחניכים (כדאי לרשום על הלוח).

מטרה: הכרת חודשי השנה העברית והכרת חגים וימי זיכרון.
לתרגל עם הקבוצה עמידה בשורה לפי רצף חודשי השנה העבריים.

ציוד:

- שעון סטופר
- כ-22 כרטיסים צבעוניים
- לוח עם 12 כיסים צמודים. כל כיס ממוספר או מסומן עם שם החודש
- שולחן

הוראות המשחק:

על המדריך להכין מראש כ-22 כרטיסים עם שמותיהם של החגים וימי הזיכרון לפי רצף השנה העברית. יש להניח את הכרטיסים על השולחן עם הכיתוב כלפי מטה.
מומלץ לחלק את הקבוצה לשתיים.
שתי הקבוצות יתחרו ביניהן. על כל קבוצה בתורה להכניס את הפתקים לכיסים הנכונים. על החניך לרוץ לשולחן, לקחת פתק ולהכניסו לכיס הנכון ולחזור לסוף הטור.
מנצחת הקבוצה המצליחה להכניס את הפתקים במהירות ובצורה מדויקת.

3. אי' המ/ס?

מטרה: הכרת החגים וימי זכרון לפי הלוח העברי.

ציוד:

- בקבוק קנקל
- מגרש
- שאלות לחידון בנושא לוח השנה העברי.

הוראות המשחק:

מתחלקים לשתי קבוצות ומתיישבים בשני צידי המגרש. באמצע המגרש מסומן קו גבול ועליו בקבוק קנקל.

כל משתתף בכל קבוצה מקבל מספר או שם של חודש לפי רצף השנה העברי.
 המנחה עומד בין שתי הקבוצות ונותן רמז לאחד החודשים בלוח העברי.
 "הנוגעים בדבר ומביני הרמז" רצים אל המרכז במטרה לתפוס את הבקבוק ולהחזירו לשטחם מבלי להיתפס. משתתפים שהצליחו להביא את הבקבוק אל קבוצתם מזכים את הקבוצה בנקודות.
 במידה ונשמט הבקבוק מיד המשתתף, קבוצתו אינה זוכה בנקודות.
 במידה ו"מזנקים" משתתפים שלא "נוגעים בדבר" - הקבוצה מפסידה נקודות וכן בכל מקרה של אלימות.
 הקבוצה המנצחת היא זו שצוברת את מרבית הנקודות.

דוגמאות לרמזים

1. תלויים ועומדים "בין כסה לעשור" (תשרי)
2. פתגם ידוע "טובל ושרץ בידו" (תשרי)
3. יש סוג אנשים שהם כמו פרי עץ הדר (תשרי)
4. הצד ההפוך של הפיטס (תשרי)
5. חודש ובשמו משהו לא טעים (אמאלון)
6. מתחילים להגיד "ותן טל ומטר לברכה" (אמאלון)
7. החודש בו יש הרבה "אור" (כסלו)
8. נקרא בעברית גלגלן, סחרחרת, חזרזר, כירכר (כסלו)
9. ראש חודש שחל בחנוכה (כסלו)
10. אם חל גם בשבת, זו ברכת המזון הארוכה ביותר בשנה (כסלו)
11. יום הדין לאילנות (כסלו)
12. היא פורחת ראשונה (כסלו)
13. לא תרש אבל סריס (כסלו)
14. מילה אחרת לגורל (כסלו)
15. נמצא בקערה (קיסל)
16. בצק שתסס על ידי שאור (קיסל)
17. יום הזכרון לשואה ולגבורה (קיסל)
18. שיטת הקמה של יישובים (אייר)
19. מקום קבורתו בשדה בוקר (אייר)
20. שער מול הר הזיתים (אייר)

21. שם היה קרב קשה בתשכ"ז (א"י)
22. תאריך הקשור לר' עקיבא ומירון (א"י)
23. מניחים בעזרה ושייכים לכוהנים (ס"א)
24. להתכונן לקבלת התורה בלילה (ס"א)
25. באחד מהימים מתחילים שלושת השבועות (תא"ז)
26. בו נשברו הלוחות (תא"ז)
27. שם החודש מרמז על שני חורבנות (א"ב)
28. ימי צער שמסתיימים במחולות בכרמים (א"ב)
29. באותו יום נולד המשיח (א"ב)
30. התעורר, התעורר (א"ב)
31. אותיות אהבה ביני לבינה (א"ב).

ב. חגי תשרי

1. תיקון

המהלך:

יש לפתוח את הפעולה בסיפור הבא:

אב אחד שהתייאש מלהטיף אוסר לבן הסורר חיפש דרכים בלתי שגרתיות להשפיע עליו שישוב אדרכו הדעה. עלה באוחו רעיון: הוא ינעץ מסמר בקיר החדר שלו בל פלס שבן יעשה מעשה רע. אחר ועשה. על כל מעשה לא טוב שבן עשה, הוא נעץ מסמר בקיר ותלה עליו פתק ובו מצוין התאריך ואילו המעשה שנעשה. כאשר נכנס הבן לחדר לאחר כמה ימים נדהם. קירות החדר היו מכוסים מלמעלה עד למטה באסמרים. הבן פרץ בבכי ושאל את אביו: "אבא, מה אפשר לעשות כדי להוציא את האסמרים מאקומם?" השיבו לו האב: "בכל יום שיעבור ולא תעשה מעשה רע, נוציא מסמר אחד אן הקיר". הבן קיבל על עצמו להתנהג כראוי ולא לחצור על מעשיו הרעים. אחרי ימים רבים חצ והתבונן בחדרו. הקיר היה נקי מאסמרים. אביו הקפיד להוציא אותם מדי יום. אך גם הפלס פרץ הבן בבכי. "מה קרה? מדוע אחת באכה?" שאל אביו. ענה הבן: "אמנם כל האסמרים הוסרו מהקיר אך החורים עדיין נותרו..."

(אגדה עממית)

- כאן כדאי למדריך לעצור ולהציע לחניכים לנחש את המשך הסיפור.

מקורות

סתומת החורים - תשובה מאהבה

אמר ריש לקיש: גדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר (הושע יד) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך.

והאמר ריש לקיש: גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות, שנאמר (יחזקאל לג) ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם יחיה; לא קשיא; כאן מאהבה, כאן - מיראה.

תלמוד בבלי מסכת יומא דף פו ע"ב

מילוי החלל שבחורים על ידי תכנים - התשובה כבנייה

תשובה זו (השכלית) הכלולה מהקודמות, היא מלאה כבר אור אין קץ, היא באה להפך את החטאים כולם לזכויות, מכל השגיאות היא מוציאה לימודים נשגבים, ומכל ההשפלות עליות נהדרות. זאת היא התשובה שעניי כל נשואות. שהיא מוכרחת לבוא ושסופה לבוא.

הרב א"י קוק ז"ל, "אורות התשובה"

2. החלטת האשכול

מצא מילה משותפת לשלושת הבאות, ותקבל צירופי לשון מוכרים, שלפחות אחד מהם קשור לענייני דיומא.

- א. ידיים - לולב - סיכום (קילוף)
- ב. תורה - בית השואבה - מצווה (שואבה)
- ג. מיתות - פרשיות - מינים (ארכה)
- ד. ניסוך - אחרונים - שלנו (אס)
- ה. מצות - אורים - אסרו (אג)
- ו. הדס - פורים - ערך (אשכול)
- ז. דופן - צבא - פועל (יוצא)
- ח. המועד - ארמון - ים (חול)
- ט. עלייה - פשיטה - דריסה (רגל)
- י. כהנים - חתן - דין (חורף)
- יא. אומים - שמיני - המונים (עצמות)
- יב. מחוג - הקפות - 60 (שניות)
- יג. תורה - יובל - בראשית (חמץ)
- יד. לבן - אוניה - שמחת תורה (צל)
- טו. איתנים - בן יומו - דבש (יח)
- טז. חתן - שבת - רבה (בראשית)

3. תן ביטוי לביטוי

לפניך משמעותם של ביטויים או צרפים שונים הקשורים לענייני דיומא, בתוספת מילה בסוגריים, שהיא חלק מהביטוי או מהצירוף המביע רעיון זה. תן ביטוי לביטוי, דהיינו, זהה את הביטוי או את הצירוף המתאים.

- א. כתב קטן (לפ)
- ב. שיבח אותו מאוד (צלל)
- ג. אדם או דבר שאבד ערכו (העדר)
- ד. משל למשהו שעבר זמנו (אחר/ג)
- ה. (שקע) כולו בעניין, בכל מאודו (אכל).

(תשובות בסוף הגיליון)

על פי "שאל בנך ויגדך, ושאלת בחוגך", מאת אריה פליימר

4. אבני דרך אבני נץ

מטרות:

1. לשקף התנהגויות באמצעות עיצוב קיר פעיל.
2. לבדוק שינויים ולחזק התנהגויות חיוביות.

מהלך ההפעלה:

כל חניך מקבל שני בריסטולים מצוירים כאבנים.

הוראות:

לרשום על אבן אחת מעשה או פעולה המפריעים לנו בקבוצה, או פוגעים ביחסינו עם חברינו (במילה או שתיים).

על האבן השנייה כותבים מעשה או פעולה ההופכים את חיינו לטובים ונעימים יותר. יחד עם המדריך מעצבים קיר כך שהחניכים יוכלו להבחין ולראות מהם המעשים המשפרים את האקלים החברתי בקבוצה ובחיים בכלל ומה הם הפעולות והמעשים "המקלקלים" ומהווים אבני נגף. חשוב לנתח, לפחות אחת לשבוע, את אחד האירועים החברתיים, להסיר ולהוסיף אבנים בהתאם להתנהגויות שעלו באירוע.

השאיפה היא להגדיל את מספר אבני הדרך ולהקטין את מספר אבני הנגף.

נא לציין את אותן אבני הנגף הנראות לכם בעייתיות במיוחד.

הערה: פעולה זו משקפת התנהגויות בין אדם לחברו בלבד. האם היית מוסיף דברים מתחומים נוספים?

על פי "חוויה קיצית עת לאהוב", לקט נבחר של הפעלות, מינהל חברה ונוער

1. מעשיות ולקחים

פרשת כי תצא

מעשה בעקרת בית ירושלמית שיצאה עם ילדיה לשאוב מים מבאר. היא נטלה שני דליים והשאירה כמה דליים מלאים עם ילדיה וביקשה מהם להמתין עד שיבואו אנשים מהשכונה לעזור להם. הילדים החליטו לסחוב את הדליים בעצמם. באותה שעה הזדמן למקום הרב יוסף חיים זוננפלד וראה את הילדים המתקשים בסחיבת הדליים ועזר להם להעביר את הדליים הביתה. האבא של הילדים נדהם כשראה את הרב הקשיש בפתח ביתו עם הדליים אך הרב זוננפלד הגיב בשמחה על המצווה החשובה שהגיעה לידו.

- איזו מצווה מהפרשה קיים הרב?
- המוכרים לכם סיפורים דומים בחיי היום-יום?

פרשת כי תבוא

רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל "התניא" ומייסד חסידות חב"ד, נחבש פעמיים בבית האסורים שברוסיה הצארית כתוצאה ממלשינות שקר. בהשתדלות החסידים, ששילמו ממון רב למנהל בית האסורים, הותר לשלוח מיוחד להביא לרבי בכל בוקר טלית ותפילין לתפילת שחרית.

בוקר אחד, כשעמד רבי שניאור זלמן בתפילה, נכנס לפתע פקיד מלכותי בכיר לתאו של הרבי עם פמליה גדולה של מלווים. אך במקום להביע תרעומת וזעם למראה היהודי העטוף בטלית והעטור בתפילין, התעלם לגמרי מנוכחותו – החל האיש לרעוד בכל איבריו, וכעבור זמן מה עזב את תאו של הרבי בלא לפצות פה...

השתומם החסיד, שישב אותה שעה בפינת התא, למראה החלחלה שאחזה את הפקיד המלכותי הרם; ובגמר התפילה שאל את רבי שניאור זלמן: כיצד ארע הפלא שחזיתי עתה בעיני שגוי "גדול" זה – שהכול כורעים ומשתחוים לפניו ביראת-כבוד – עזב את התא שלנו בלא להשמיע דבר קטרוג על מעשה הרבי?

השיב רבי שניאור זלמן לשואל בחיוך קל: הרי זו גמרא מפורשת במסכת מנחות (לה, ע"ב). על הכתוב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, ויראו ממך" (כ"ח, י'), דרש רבי אליעזר הגדול: אלו תפילין שבראש.

הוסיף החסיד ושאל את הרבי: מדוע אפוא אין גוי כמותו נבהל, בשעה שרואה אותי עם התפילין על הראש? נענע הצדיק ראשו והעיר בחיוך: כנראה, התפילין מונחות אצלך רק על הראש: ואילו הגמרא במנחות מדגישה במפורש: "תפילין שבראש"...

על-פי "פרפראות לתורה", מנחם בקר

- למה התכוון הרב בעל התניא בדבריו?
- מה הרעיונות שבפרשיות התפילין?

פרשת ניצבים-וילך

פעם אחת בא לפני הבעש"ט נכה רוח ואביון לבקש ישועה. אמר לו הבעש"ט שילך תחת גשר פלוני ושם תתמלא בקשתו וימצא אוצרות זהב. הלך לשם ופשפש ולא מצא. פגע בו עוד נכה רוח חייט אביון ועני רחמנא ליצלן ושאל אותו מה תבקש? אמר לו כזאת וכזאת אמר לי הבעש"ט, אבל לריק יגעתי ולא מצאתי. השיבו החייט הלא גם אותי ציווה הבעש"ט לילך למקום פלוני לבית פלוני (וזה היה בית האיש אשר ביקש כאן תחת הגשר) ושם תחת התנור אמצא אוצר טוב אבל מתרשל אני לילך לשם ולחשוב עצות ותחבולות לחתור מחתרת בבית איש אחר. ויהי כאשר שמע האיש את דברי החייט הלז אמר בלבו הלא אני הנני בעל בית הלז, אלך לביתי ואבקש שמה תחת התנור. הלך ומצא אוצרות זהב. בינתיים אמר החייט בלבו הלא הנני פה אצל הגשר ומה איכפת לי לחטט פה, אולי דברי האיש אשר נצטוו עליהם מפי הבעש"ט אמתיים המה. חתר ובדק יפה יפה, וגם הוא מצא זהב וכסף. וכך נתעשרו שניהם למאוד.

על-פי "סיפורי בעל שם טוב", בעריכת ש"י עגנון, דברים ערבים חלק ראשון, דף א, סיפור ב

- איזה רעיון מתוך הפרשה מוזכר בסיפור?

פרשת האזינו

בצעירותו שימש רבי שלמן מוצפי כנאמן ביתו של הגביר של יהודי עיראק. פעם ביקר במשרדו שיח מוסלמי שבא כדי לפרוע את חובותיו. יתרת החוב היתה שלושים וחמישה דינר. השיח טעה בחישוב ושילם לקופאי יותר מסכום החוב.

כשהתבררה הטעות יצא הרב מוצפי אל מקום עסקיו של השיח, והחזיר לו את ההפרש.

השיח המופתע אחזו בהתרגשות יצא לשוק והחל לשבח את הרב.

- המוכר לכם סיפור חז"ל על רב בישראל שהחזיר אבידה כדוגמת הרב מוצפי?

פרשת וזאת הברכה

במחצית חודש אייר תש"ח, התגברו ההפצצות על ירושלים מתותחי הלגיון הערבי שהוצבו בשעפאט ובנבי סמואל ושכונו לליבה של ירושלים.

ר' אריה לוי היה מהלך ברחוב המלך ג'ורג' כשמסביבו מתפוצצים פגזים, והוא הולך לו לאט לאט, כאילו אין הדבר נוגע לו כלל וכלל.

שאלו אחד ממכריו: רבי, הלא כתוב בתורה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" ואנו מצווים על זהירות יתירה?

ענה לו הצדיק ר' אריה לוי: שליחי מצווה אינם ניזוקים, ואני עוסק עתה במצווה גדולה: כארבעים חללים שוכבים בחדר המתים של בית החולים "ביקור חולים" באין שומר עליהם. שמשות החלונות מנופצות, והחתולים הרעבים עוטים על החללים ומלקקים את הדם הטרי של הפצעים.

וכך נתגלו גם תנים, באים במסווה של שומרים, ומסירים טבעות מאצבעות החללים, וגם מחפשים בכיסים...

ואני הולך לחפש אחר שומרים מתנדבים, שומרים ממש...

- מה הקשר בין הפסוקים בבראשית ג:כא (ויעש... לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם) לדברים לד:ו ("ויקבר אתו בגי בארץ מואב...") לסיפורנו?

פרשת בראשית

אחד מתלמידיו של רבי אריה לויין, שעמד לשאת אישה שאלו: "כיצד עלי לנהוג ברעייתי? התפלל רבי אריה לויין על עצם השאלה והשיבו: "זמה השאלה? – הרי היא כגופך, נהג בה כפי שנהג אתה בעצמך...".

ואכן, כשחשה רעייתו ברע נלווה רבי אריה לביקור אצל הרופא ואמר לו: "דוקטור, הרגל של אשתי כואבת לנו...".

על פי "איש צדיק היה"

- לאיזה פסוק בפרשה מכון הסיפור?

2. איורים בתפזורת

באיורים הבאים מסתתרים פסוקים ומושגים הקשורים לפרשיות החודש

נא לפתור ולשלוח למערכת "מדי חודש בחודשו" עד סוף חודש תשרי (בין הזוכים יוגרל פרס)

נא לציין את גיל הפותר.

מתוך "תורה ומצוות" סוכות ושמחת תורה, המרכז הישראלי, בעריכת פנחס טרנופסקי

מאת נירה קרמר

עונות השנה

אחד הנושאים הפופולריים ביותר לציור הוא הנוף. הנוף יכול להיות קסום, מרגיע ושלו, אך יחד עם זאת יכול גם להסעיר, לרגש, להעציב וכו'.

מכיון שאנו כבר בשלהי הקיץ וכמעט בתחילת הסתיו, אציג הפעם שני אמנים, ציירי נוף, אשר כל אחד מהם מבטא תקופה שונה בשנה. האחד את הסתיו והשני את הקיץ.

יתבוננו החניכים בציורים אלו, ינסו להיכנס דרכם לאווירה בה היו שרויים האמנים שעה שציירו את ציוריהם, ואולי לאחר מכן ינסו אף הם לצייר נוף המוכר להם מתוך ראייה או מתוך צילום צבעוני כלשהו. תחילה נתבונן בציורו של פיטר ברויגל שחי ויצר בבליה בשנים 1525-1569. חשוב ביותר להראות את התמונה בצבעוניותה (את ציורו של פיטר ברויגל ניתן למצוא באנציקלופדיה לאמנות הציור והפיסול, כרך 2, עמ' 3-162), הציור נקרא: **אוגוסט, או קציר התבואה**.

"זוהי כנראה התמונה הראשונה בדברי ימי האמנות במערב, המצליחה לתרגם לשפת הצבע את להט הקיץ וחומיו". בתמונה המתארת את קציר התבואה נראים הקוצרים כשחלקם נחים מתחת לעץ ואוכלים, וחלקם ממשיכים לקצור, לאסוף את התבואה ולערום אותה לאלומות.

אנו חשים בלהט השמש היוקדת, ובחומו של יום. האופק נעלם באובך. "הדמויות נעות ברפיון וקהות חושים רדומה". הירוק והצהוב החם שולטים בתמונה.

עתה נתבונן בציורו של ג'ון קונסטבל. קונסטבל חי באנגליה בכפר קרוב לנהר סטור, בשנים 1776-1837. הציור נקרא: **עננים**.

בציור מתואר נוף כפרי. הנוף סתוי וקודר במקצת. צבעיו: חום, כתום, אדום, אפור ומעט כחול. עדיין לא נפרדנו לגמרי מן השמים הכחולים. השדות עדיין צהובים כמשוועים לגשם. "האמן ניסה להנציח את הרגעי והחולף בטבע" (את הציור ניתן למצוא באנציקלופדיה לאמנות הציור והפיסול, כרך 3, עמ' 70).

החניכים יביטו ביצירות שתוצגנה על-ידי שיקופיות או מצגת מחשב. הם ינתחו את התמונות תוך התייחסות למאפיינים הבאים:

א. פרספקטיבה של התמונות (קרוב-רחוק, קצר-ארוך, גבוה-נמוך).

ב. צבעוניות התמונות (מהבהיר לכהה, גווני שונים של הצבעים, וכדו').

ג. מאפייני העונה כפי שמשקפים בתמונה.

כדאי להתייחס לעובדה שהציורים לא צוירו בארץ-ישראל.

לאחר הדיון בתמונות ניתן:

א. לצאת אל הנוף ולצייר.

ב. לבחור גלויות נוף מצולמות (צילומים שצולמו בתקופות שונות בשנה), ולצייר אותן.

לפני שמתחילים לצייר, כדאי לחשוב מה יהיו המאפיינים של התמונה, בהתאם לעונה שאותה החניך מצייר (עצים בשלכת, עלים על פני האדמה, שמים מעוננים וכדו').

חשוב להשתמש בצבעים.

זו הזדמנות למדריך להמחיש לחניכים מה הם צבעים קרים.

לשאלות ופרטים נוספים: נירה קרמר, טל': 02-6788061.

חומר אור-קולי

א. הימים הנוראים

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

1. **בין כיפור לסוכות** - (חט"ב) - 627 - עם הרב הראשי לישראל, הרב לאו, הזמר דדי גראוכר ותזמורת.
2. **הסליחה** - (יסודי - חט"ב) - 478, 506 - סיפורו של ר' שמעון בן אלעזר שהעליב אדם מכוער ולאחר שזה לא סלח לו בקלות קבע את האימרה הידועה "לעולם יהיה אדם רך כקנה ואל יהיה קשה כארז". בסיפור דומה מתנסים ילדים בחוג לדרמה כאשר המדריך מעליב את אחד הילדים.
3. **הצדיק הכפרי** - (יסודי) - 612 - סרט מצויר. סיפור הידוע של ילד שלא ידע להתפלל ושרק באמצע תפילת יום הכיפורים....
4. **חגי ישראל** - (חט"ב) - 199 (ר) - דובר רוסית.
5. **חגי תשרי** - (יסודי) - 181 (כ.ר.) - מורכב מהסרטים **לשמוע קול שופר**, **אושפיזין**, **יום תרועה** ותכנית פרפר נחמד.
6. **חגים ומצוות** (חט"ב+) - **שבת, כשרות, חנוכה, שופר, מזוזות, תפילין** - 193 (ר) (דובר רוסית).
7. **יום תרועה** - (יסודי) 22 (כ.ר.), 172, 181 (כ.ר.), 612, 506 - ראש השנה, תקיעת שופר ומשמעותה.
8. **יונה הנביא** - (הגיל הרך) 175 - הסיפור התנכ"י בתיאטרון בובות.
9. **יונה הנביא** - (יסודי) 627 - סרט מצויר. סיפור שליחותו של הנביא יונה (לא על פי המסורת).
10. **לשמוע קול שופר** - (יסודי, חט"ב) 23, 181 (כ.ר.), 184, 506, 612 - מצוות השופר בראש השנה - גדריה, הלכותיה ומשמעויותיה.
11. **סליחות בנוסח ספרד** - 366 - צולם בבית-הכנסת "שערי תורה" בשכונת ארמון הנציב.
12. **במוצאי יום כיפור** - (חט"ב ועל-יסודי) - 713 - שירי מקהלה, זמר וסיפורים של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב.
13. **יום הכיפורים** - (על-יסודי) - 714 - דיון בהשתתפות פרופ' שלום רוזנברג, המורה לספרות אריאל הירשפלד, הסופרת הבימאית מיכל גוברין, בהנחיית ירון לונדון.
14. **מבראשית** - 813 - שיעורו של הרב מ' אלון בנושא ראש השנה.

15. **מבראשית** - 832 - שיעורו של הרב מ' אלון בנושאי ראש השנה ועשרת ימי תשובה.
16. **70 פנים לראש השנה** - 813 - בהשתתפות פרופ' שלום רוזנברג, אריאל הירשפלד ומיכל גוברין.
17. **ונתנה תוקף** - 810 - דין וחשבון בקיבוץ בית השיטה בעקבות מלחמת יום הכיפורים.
18. **חגי תשרי** - 880 (מסדרת פרפר נחמד) (יסודי).
19. **חגי תשרי - שנה טובה** - 885 (מסדרת פרפר נחמד) (יסודי).
20. **מבראשית** - 896 - שיעורו של הרב מ' אלון בנושא ראש השנה ועשרת ימי תשובה.
21. **תערוכת חגי חודש תשרי באומנות ובהווי העדות** - 938 - בהפקת שאול גולדפרב ז"ל.

קישורים לאתרים ברשת לחגי תשרי (ראה אתר האגף www.education.gov.il/toranit)

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

2015	- חרטה.
2043	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי בבל.
2081	- השופר / הימים הנוראים.
2203	- עת שערי רצון - פיוטים (רננות).
2204	- עת שערי רצון - תפילה (רננות).
2208	- מחזור סלוניקי - ימים נוראים.
2244	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי כורדיסטאן.
2245	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי מרוקו.
2246	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח ספרדי ירושלמי.
2247	- עת שערי רצון - תפילת הימים הנוראים בנוסח יהודי תורכיה.
2248	- פתח לנו שער - נוסח תפילת הימים הנוראים.
2262	- מראה כהן (ת"ת נחלה) תיאור עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים.
2263	- ימים נוראים במלל ובניגון.
2267	- מאתיופיה לישראל - מסורת חגי ישראל (מארו), בהוצאת הסוכנות היהודית, המחלקה לעלייה וקליטה.
2278	- פיוטי ראש השנה (יהודי לוב).
2289	- בואו נשיר בחגי תשרי.

- 2355 - אלול - שלושה ספרים נפתחים בראש השנה - ביאור עניין - הרב אליהו דרמר.
- 2473 - אלול - תפילה ותחנונים ולא קבע - התוצאה וניחם על הרעה - הרב אליהו דרמר.
- 2475 - ראש השנה - וכתבינו בראש השנה מהו? ביאור - הרב אליהו דרמר.
- 2476 - אלול - עבירה עקרה היא מצווה - ביאור לעבירה גמול - למצווה תשלום - הרב אליהו דרמר.
- 2477 - עשרת ימי תשובה - המשותף בין המח והלב - הרב אליהו דרמר.

שקופיות (המצויות במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- הימים הנוראים בקהילות ישראל (זאב רדובן) - (3001)
- ימים נוראים (שקופיות - קלטת ברוסית) - (3002)

ב. חג הסוכות ושמיני עצרת

- **דגם לגזירה** - בניית סוכה

סרטי וידיאו (המצויים במרכזיה הפדגוגית התורנית)

1. **אגודה אחת** - 150 - (חט"ב - על-יסודי) - הלכות ארבעת המינים לפי מנהגי העדות השונות על רקע גידולם בטבע ובנופי ארץ-ישראל.
2. **אושפיזין** (יסודי) - כיצד בונים סוכה כשרה - 181, 172, 22 (כ.ר.).
3. **בסוכות תשבו** (יסודי - חט"ב) - 23 - דיני הסוכה.
4. **חגי ישראל** (חט"ב) - 199 (ר) דובר רוסית.
5. **חגים ומועדים ומצוות בין אדם לחברו** (חט"ב - על-יסודי) 233.
- לקט תכניות ביהדות על הנושאים: יחס של אמון וכבוד בין אדם לחברו, **משא ומתן באמונה** במסחר, השב תשיבם - השבת אבידה, איסור **בל תשחית**.
6. **שלושה רגלים** - (יסודי) 250 (ר) דובר רוסית.
7. **בין כיפור לסוכות** - (חט"ב) - 627 - עם הרב הראשי לישראל, הרב לאו שליט"א.
8. **סוכות** - (על-יסודי) 680 (כ.ר.). (אנגלית, כתוביות ברוסית) - קבוצות תלמידים מכינה סרט על דיני סוכות ומנהגיו.
9. **מבראשית** - 896 - שיעוריו של הרב מ' אלון בנושא סוכות.
10. **תערוכת חגי חודש תשרי באמנות ובהווי העדות** - 938.

שקופיות (המצויות במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- סוכות - 3003 - יצחק גנוט (קלטת ברוסית).
- סוכות - 3004 - יצחק גנוט.
- סוכות - 3005 - סוכות ושמחת תורה בקהילות ישראל (זאב רדובן).
- סוכות - 3006

קלטות קול (המצויות במרכזיה הפדגוגית התורנית)

- 2260 - סוכת שלום - (ת"ת נחלה) תיאור חג הסוכות בזמן בית המקדש.
- 2375 - הגדר בשמחת החג - הרב אליהו דרמר - מכון הרב פרנק - רמות.
- 2376 - סוכות נעוץ ביעקב אבינו - הרב אליהו דרמר - מכון הרב פרנק - רמות.
- 2404 - סוכות ושמחת תורה במלל ובניגון - ברוסית.
- 2424 - סוכות תשס"א - הרב אלישע וישליצקי (אל-עמי).
- 2469 - שמיני עצרת - חיוב השמחה - הרב אליהו דרמר.
- 2470 - סוכות - למען ידעו, פסח למען תזכור - הרב אליהו דרמר.
- 2486 - חג הסוכות - שיעורו של הרב מרדכי אלון.

פתרון לתשבץ חודשי השנה

שנים-עשר ירחים / נעמי שמר

בתשרי נתן הדקל פרי שחום נחמד.

בחשוון ירד יורה ועל גגי רקד.

בכסלו נרקיס הופיע בטבת ברד.

ובשבט חמה הפציעה ליום אחד.

באדר עלה ניחוח מן הפרדסים.

בניסן הונפו בכח כל הארמשים.

באייר הכל צמח בסיון הבשיל.

בתמוז ואב שמחנו אחר קציר.

תשרי חשוון כסלו טבת חלפו עברו ביעף

גם שבט אדר ניסן אייר סיון תמוז ואב

ובבוא אלול אלינו ריח סתו עלה

והתחלנו את שירנו מהתחלה...

פתרונות ל"תן ביטוי לביטוי"

א. **אותיות של טל ומטר:**

על שום המילים "ותן טל ומטר לברכה" הנוספות בתפילת שמונה עשרה בברכת השנים, והן נוספות בסידורים באותיות קטנות מהרגיל.

ב. **גמר עליו את ההלל:**

לפי פשוטו: עם שתיית כוס רביעית בליל הסדר של פסח, גומר עורך הסדר את קריאת ההלל, שהתחיל בו לפני הסעודה, בהשאלה: שיבח אותו מאוד.
מזגו לו (לעורך הסדר בליל פסח) כוס רביעית, גומר עליו את ההלל ואומר עליו ברכת השיר (משנה, פסחים י, ז).

ג. **הושענה חבוטה:**

הבסיס לצרף הזה הם ענפי הערבה שנחבטו בעת התפילה בהושענא רבה.

ד. אתרוגים אחרי סוכות

ה. ראשו ורובו:

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית בית שמאי פוסלין ובית הלל מתירין (סוכה פרק ב, משנה ז).

